

KÖBÁNYAI JÁNOS

Majdal Shams üzenete

Azonnal muszáj jelentenem – különösen egy hete írt posztom árnyékában (https://multesjovo.hu/en/vezer-cakkkobanyai-janos-a-kozony-tragediaja/) –, hogy a 2023. október 7-én kezdődő (színhát törói? gázai? közel-keleti?) háborúnak mégis sikerült kifognia rajtam. Csak lassan az elfásulással! – így az üzenet-felszólítás. S igenis szögezzem magamat vissza a telefon, az Ipad és a számítógép üzenőfalaira! Nézzek szembe a szörnyűségek áradatával, s benne önmagammal.

Ugyanis a háborúnak a minapi történéseivel sikerült szintet lépnie. A háborúnak? Nem inkább az ember(iség) állapota globális hanyatlásának?

A Majdal Shams faluvidéki futballpályáján – a mi kistelepüléseinken is megtalálhatók ezek a közösségi sport-ünnep-terek – történtek ugyanis több szempontból is átvilágították, leleplezték az ember és környezete oly gyorsan romló minőségét. A *Falaq 1* nevű, Iránban gyártott rakéta 12 gyereket pusztított el, s még többtucatnyi játékra éhes fiatalat sebesített meg. A gyerek, a játék: erős szimbólumok. Amit csak felsoroz, hogy ezúttal a zsidókra irányított gyilkok nem zsidókat, hanem arabul (és héberül) beszélő drúzokat talál meg.

Gyermektemetés

Mindezért az elkövetőnek (Hezbollah) magának tetszett a vak-tában lövöldözés eredménye, hiszen a Dél-Libanból ezerszámra ártéptett rakétái ezúttal nem zsidókat pusztítottak el – azokkal rögtön eldicselkednek –, de tévedéséért nem-hogy nem vállalt felelősséget, hanem épp ellenkezőleg: a büntetett visszakézből azonnal Izraelre kente. Ha már nem zsidókat talált el az iráni gyártmányú rakéta, akkor legalább a zsidó avanszálljon elkövetővé. Azaz ezúttal sem a legvégzetesebb egyszisztencia – az ártatlan gyerekek borzalmas halála – számít, hanem csak az évezredek

előítélet-narratíva. A zsidó vagy mostanában Izrael iránti gyűlölet. Az elpusztíthatatlan tradíció, amelynek nemhogy véget vetett volna Izrael újraszületése – mint sokan hit-tük –, hanem kis (kényszer)szünet után új fokozatra kapcsol.

S ebben partner a világ. Pontosabban nem partner, hanem saját ön-maga. Ha nem is fogadják el automatikusan a nyilvánvaló – noha oly jellemzően vakmerő – hazugságot, de ezúttal is békére, tűzszünetre buzdítanak, e gyilkos rettenet várható következményeit kedvük szerint továbbbragozva.

De mit is jelent a Hamással való megegyezés, amit annyira erőltetnek? (Amelynek megvalósulásával a Hezbollah is – ezt szakjózsa – befejeznék Észak-Izrael folyamatos drón-és rakéta-permetezését.)

Nem mást, mint Izrael vereségét, kiszolgáltatottságának fokozását, nyakán a hurok feszítőbbé szorítását: az alig 75 éves (három ember-öltőnyi) megkapaszkodása gyökereinek elmetszését.

Ugyanis ama *so called* „megegyezés” szerint túszai életéért (vagy egyre nagyobb valószínűséggel: tetemeiért) több ezer törvényesen elítélt palesztin terrorista szabadon engedését kellene Izraelnek teljesítenie (ezzel a zsidók/izraeliek leggyilkolásának legitimációját igazol-ni), valamint hadseregének Gázából ki kellene vonulnia, ami az Izrael elpusztítására felelős Hamász-uralom folytonosságát, s vele oly egyértelmű céljaira – Izrael megszüntetésére – az ámen kimondását jelentené. (Egyébként a velük való tárgyalás is ugyanezzel egyenlő.)

S minden bizonytalansággal, függetlenül attól, hogy az izraeli vezetés beadja-e a derekát. Milliárdnyi muszlim ellenakarata, ellenérzése dacára vajon meddig lehet létezni? Amikor nagyobb piacot, stratégiai aduászit képviselnek a világpolitika átrendeződésének évadján, hiszen – ahogy miniszterelnökünk is szintén a minap megállapította – a világ-uralom központja Ázsiába (a Kína–Putyin–Oroszország–Irán-tengely felé) tolódik, a bukott Európa és a hanyatló USA pozícióit átvéve, akik darab ideig – leginkább a holokausztban játszott szerepük okán – a testükből kioperált s egy másik kontinensre átplántált zsidaiq életterét támogatták.

Erre – is – rámutat a drúz áldozatok fogadtatása-diskurzusa, vagy inkább az ennek ürügyébe is kapaszkodó nyomás fokozása. Megfelelkezve az izraeli (zsidó) áldozatokról, akiknek száma mindennap növekszik, s nemkülönben a több százakra, akik a déli és északi országokban felépített otthonaikból már lassan egy éve távol élnek kényszerülnek – ez a helyzet már Izrael területének megcsönkítésével egyenlő. (Vajon melyik béke-tanácsokat osztogató állam túrné, hogy határvidékeit folyamatosan rakétázzák?)

Lehet, e végzetbe rohanó folyamat már leállíthatatlan. Fölsejlik a vége, a megoldása.

S akkor végre a drúz kisfiúk majd nyugodtan kergethették labdájukat – többjük éppen ígéretes futballista-karrier előtt állt, azért kellett folyamatosan edzeniük –, de ehhez az izraeli (zsidó) állam-álmomnak – ha nem is most rögtön, de belátható időn belül – be kell fejeződnie.

A győri egyetem példamutató gyakorlata

A balatonfüredi Zsidó Kiválóságok Háza ad állandó helyszínt annak a digitális tárlatnak, amelynek keretében három kiállítás, az *Einsteintől napjainkig – Zsidók és csúcstechnika*, a *Chagalltól Spiel-*

saját idejüktől függően ismerkedjenek meg az egyes emberek életével, munkásságával, innovációival. Mindezt tudásellenőrző játékok teszik még izgalmasabbá.

Hogyan is néz ki ez a gyakorlat-

Digitális tárlat Balatonfüreden

bergig – *Zsidók és művészetek* és a *Hajóstól Kaszparovig – Zsidók és sport* látható.

A folyamatosan bővülő tárlat több mint 400 világhírű, zsidó származású kiválóságot mutat be a legújabb digitális eszközök segítségével. Alkotásaik és munkásságuk nélkül más lenne ma az emberiség, és talán Földünk is máshogy nézne ki. A tapasztalatok szerint egy látogatás során öt kiemelkedő személyiséget lehet teljességében megismerni és a róluk szóló információkat befogadni. Ezért az érdeklődők lehetőségüket kapnak arra, hogy a kiállítás bejáratánál összeállítsák a saját érdeklődésüket tükröző programot, válogassanak tetszésük szerint, majd az emeleten

ban? A bemutató megnézhető a www.zsidokivalosagok.hu/kiallitas oldalon, a videóra kattintva.

Ennek a kiállításnak pontos másolatát vette át és nyitotta meg a keze-lésében lévő gyönyörű nagy zsinagóga épületében július 6-án a győri Széchenyi Egyetem. A füredi kiállítással történt megállapodás értelmében az egyetem olyan módosítást hajtott végre a tanulmányi rendszerében, hogy a 14.000 diák mindegyike érdekelt legyen abban, hogy legalább egyszer végignézzék ezt az anti-szemitizmus elleni érzékenyítő tárlatot. Máris vannak más felsőoktatási intézmények, amelyek érdeklődnek hasonló együttműködés iránt. A fürediek azon is aktívkodnak, hogy az EU és az USA egyetemei közül minél többen elindítsák a saját hasonló projektjüket, amihez mind az eszközök és tartalmak, mind pedig a bemutatási és pedagógiai know-how átvehető Füredről.

Önként vállalt sorsközösséget zsidó társaival Roth Anni

Deportálásának 80. évfordulója alkalmából emléktáblát avattak Roth Anni zsidó származású fotográfus, a Miskolci Keresztény Testvérgyülekezet egyik alapító tagja tiszteletére.

A Miskolci Keresztény Testvérgyülekezet az 1930-as évektől működik Miskolcon. Roth Anni Városház tér 7. szám alatti műtermében, majd később – egészen 1990-ig – az abból kialakított imateremben tartotta a közösség az összejöveteleit.

Annak ellenére, hogy rendelkezett menlevéllel – mivel áttért a keresztény hitre –, nem élt azzal, hanem önként és tudatosan vállalta a sorsközösséget zsidó társaival, így 1944. júniusában, 44 éves korában Miskolcra Auschwitz-ba deportálták, ahonnan nem tért vissza.

Bátorságot meríthetünk az életéből

Madarász Tamás, a gyülekezet egyik vezetője köszöntötte a résztvevőket, akik között ott volt Markovics Zolt főrabbi, Deutsch Miklós, a Miskolci Zsidó Hitközség elnöke, Roger Brind az Egyesült Királyságból, aki a gyülekezetet a hetvenes évektől kíséri figyelemmel, Szendi Attila, a Miskolci Egyetemi Könyvtár, Levéltár és Múzeum igazgatója, Miskolc város vezetői, egyházi és intézményvezetők, valamint a gyülekezet tagjai.

Madarász Tamás elmondta, hogy az emléktáblának három célja van: tisztelni a közösség alapító mártírja előtt, Roth Anni hírének és bátorságának történetét eleven tartani és bátorságot nyerni az életéből, közösen megvallani a hitet, amit ő is vallott.

Példát mutatott hitből, emberségből és elkötelezettségből

Veres Pál polgármester köszöntőbeszédében elmondta, hogy nemcsak a gyülekezet, hanem Miskolc számára is fontos, hogy egy ilyen ember, mint Roth Anni, emlékéit ápoljuk. Az ő élete, túl az egyéni tragédián, szimbolizálja mindazt, amit a huszadik század első felében át kellett élni az emberség-

Roth Anni emléktáblájának leleplezése

Fotó: Vajda János

nek. Bár a fotográfus nem Miskolcon született, de itt talált otthonra, és így vált miskolcivá.

Olyan ember volt, aki képes közösséget építeni, és egy város igazi ereje a közösségben jelenik meg. Megköszönte, de nem fogadta el a menlevelet, tudva, hogy mit vállalt ezzel. Így vált vértanúvá és mutatott példát emberségből, hitből és elkötelezettségből. Ezek az értékek tartják és viszik előre Miskolcot – zárta szavait a polgármester.

A köszöntők és énekek után egy rövid kisfilmet vetítettek Roth Anni életéről, majd leleplezték az emléktáblát.

Ezt jelenti egy fiatalnak Roth Anni önfeláldozása

Czinke Fruzsina bár még csak 23 éves, már közel tíz éve a gyülekezet tagja. A kérdésre, hogy egy fiatalnak 2024-ben mit jelent az a fajta önfeláldozás, amit Roth Anni képvisel, ezt válaszolta:

– Ilyen önfeláldozás és a szeretet ilyen mértékű képviselése már ritkaság, sőt talán nincs is. Az, hogy valaki feláldozza az életét is, hogy a testvéreivel legyen, ez olyan dolog, amiről példát lehet venni. Ha csak egy kicsit is átgondoljuk ezt, és változtatunk, hogy másokra fókuszáljunk magunk helyett, akkor már nem volt hiába az ő mártírsága.

Gárdonyi Edina/boon.hu

AUGUSZTUS 28. – Szeptember 1.
– ÚJPESTI VÁROSNAPOK –
15 ÉVES JUBILEUMI KÁNTORKONCERT
 AZ ÚJPESTI ZSINAGÓGÁBAN
 1042 BUDAPEST, BERZEVICZY GERGELY U. 8.
Szeptember 1. (Vasárnap) 18.00
IMÁK ÉS VILÁGI DALLAMOK VILÁGHÍRŰ ZSIDÓ ZENESZERZŐKTŐL

A KÁNTORKONCERT MEGHÍVOTT VENDÉG-MŰVÉSZE
CHAIM STERN (FOTÓ: SHARON GABAY)
 A MÜNCHENI NAGY ZSINAGÓGA FŐKÁNTORA

KÖZREMŰKÖDIK:
MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR
A KÁNTORKONCERTEN VEZÉNYEL:
TÖRÖK LEVENTE

PELLEPŐK:

MODERÁTOR: SZERDÓCZ ERVIN FŐRABBI
BUDAI MIKLÓS KÁNTOR
FEKETE LÁSZLÓ FŐKÁNTOR
BAÁR GÁBOR ELŐMUNKÁSZ
BUDA DÁNIEL KÁNTOR
ZUCKER IMMÁNUEL FŐKÁNTOR

HELYFOGLALÁS ÉRKEZÉS SZERINT
A KONCERT INGYENES

ÜNNEPELJÜK EGYÜTT ÚJPEST SZÜLETÉSNAPIÁT!

A nagykőrösi zsinagógában is megemlékeztek a holokauszt 80. évfordulójáról

A gyászistentisztelet megkezdésekor **Anna Boglárka**, a közösség tagja elmondta Gergely Ágnes: *Évforduló* című versét, amelyet a költő a magyarországi holokauszt 80. évfordulójára írt.

Ezután **Feldmájer Sándor** hitközségi elnök köszöntötte a megjelenteket, köztük **dr. Körvélyesi Attila** megválasztott polgármestert, **Szabó Gábort**, a Nagykovácsi Református Gyülekezet lelkészelnökét, **Utasi**

rációt, négy nemzedéket jelent.

Felidézte a legutóbbi hetizakaszt a Tórából, annak is azt a részét, amely a vörös tehén parancsolatáról szól, arról, hogy vannak olyan bűnök, amelyekre a megtisztulást csak a vörös tehén adhatta. Azt mondta, hogy azok a bűnök, amelyek a holokauszt idején történtek, sohasem bocsáthatók meg.

Az az emberi gyűlölet, amely megbontotta az élet tisztaságát, meg-

választott polgármestere elmondta, hogy alpolgármesterként is minden évben igyekezett eljönni a mártír-istentiszteletre, és ezt most is kötelességének érzi.

Kiemelte, hogy minden jóérzésű – akár zsidó, akár keresztény – embert borzalommal tölt el, ha rá gondol arra, mi történt itt, Nagykovácsón 80 évvel ezelőtt, s hogy milyen fájdalmat érezhettek azok, akiket akkor elpusztítottak.

Nagyon fontosnak tartja, hogy a nagykovácsi zsidóság továbbra is fenntartsa intézményét, működteti a zsinagógáját.

Megemlékezett arról, hogy a gyűlölet sajnos nem vészett ki a világból, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy tavaly októberben ártatlan embereket raboltak el, családokat szakítottak szét, csecsemőket, gyerekeket, asszonyokat, férfiakat öltek vagy gyaláztak meg.

Elborzasztja, tette hozzá, hogy Amerikában és Nyugat-Európában napjainkban ismét erős antiszemizmus jelent meg.

Szabó Gábor nagytiszteletű úr a 69. zsoltárból idézte Dávid király szavait. Külön kiemelte, hogy a szöveg lényege ez: „Megtartja Isten a Siont és megépíti Júdának városait, és ott lakoznak majd és bírn fogják azt, és az ő szolgáinak maradéka öröklje azt, és abban laknak majd, kik szeretik az ő nevét.”

A gyászistentisztelet befejezésével a jelenlévők prof. dr. Róna Tamás főrabbi és Dési Tamás főkántor vezetésével közösen mondták el a gyászoló kádís imáját.

Dr. Körvélyesi Attila meggyújtja a kegyelet mécsesét

Eszter holokausztkutatót, a helyi Petőfi Sándor Általános Iskola igazgatóját.

Dési Tamás főkántor imája után **prof. dr. Róna Tamás** főrabbi felidézte a 90. zsoltár szavait, s rámutatott arra, hogy az a 80 év, amely eltelt a népiptás kora óta, az több gene-

sem rombolta szét a visszatérő zsidó emberek végtelen hitét, mert az képes volt megőrizni a zsinagógát, mely így miránk maradt, hogy feladatát betöltsé, abban imádkozunk, abban őrizzük meg hitünket, hogy azt át tudjuk adni utódainknak.

Dr. Körvélyesi Attila, a város

Mártír-istentisztelet Devecseren

Aznap a temető csendjét az összegyűlt családtagok, megemlékezők és a már egyre kevesebb túlélő hangja törte meg. **Totha Péter Joel** főrabbi az elhurcolt és meggyilkolt áldozatok emlékére mondott beszédében emlékeztetett a holokauszt borzalmaira és a túlélők reménytelenségére, majd a talpra állás-

ra, ami talán a legnehezebb volt egy ilyen felfoghatatlan trauma átélését követően, valamint a zsidó közösség azon törekvésére, hogy soha többé hasonló szörnyűség ne fordulhasson elő.

A gyászistentiszteletet követően a résztvevők a már teljesen átalakított és átépített egykori zsinagóga falához vonultak. A náci és nyilas üldözések során életüket vesztett devecseri áldozatok emléktáblájának avatásán a város polgármestere és a főrabbi mondtak beszédet. A polgármester kiemelte, hogy az emléktábla nem csupán az áldozatok előtt tiszteleg, hanem figyelmeztetés arra is, hogy mindig őrizzük meg emberségünket és álljunk ki az igazság mellett.

A gyászoló kádís után a jelenlévők elhelyezték a kegyelet kavicsait és virágait, ezzel is kifejezve tiszteletüket és együttérzésüket az egykor itt élő zsidó lakosok iránt.

Reméljük, hogy ez az emléktábla mostantól jelképe lesz Devecser városának, emlékeztetve a helybélieket és az ide látogatókat a holokauszt rettenetére és az áldozatok iránti tisztelet fontosságára.

Villányi Tibor
győri elnök

Egy név – és ami mögötte van: Komjádi Béla

Új sorozatunkban ismert és kevésbé ismert névadókról mesélünk: miért tisztelték meg őket azzal, hogy közteret és/vagy épületet, intézményt neveztek el róluk? Az első részben annak a férfinak az életéről és munkásságáról lesz szó, akinek a nevét a méltán népszerű II. kerületi uszoda viseli.

Komjádi Béla nagyon váratlanul, 5 nappal a 41. születésnapja előtt, 1933-ban hunyt el agyvérzés következtében. Halála általános döbbenetet váltott ki, merthogy tevékenysége miatt nemcsak tisztelték széles körben, de még igazi jó emberként írták is le, jellemezték őt. Hogy pontosan miért is sokkolta Komjádi halála a fél országot, erről a korabeli lapokból értesülhetünk, melyek hosszabb cikket közöltek a szomorú eseményről. A *Sporthírlap* A „minden sportok” önzetlen szószólóját gyászolják a sportszövetségek vezetői az elhunyt Komjádi Bélában című cikke például így kezdődik:

Komjádi Béla váratlan halála nemcsak a magyar úszósportot döntötte gyászba, hanem a többi sportágat is. A magyar sportszövetségek mind érzik Komjádi Béla hiányát, mert ő nemcsak az úszósporttal törődött, hanem harcolt és küzdött más sportágak igazságos ügyeiért is. Komjádi Bélát nem kellett felkérni arra, hogy egyik vagy másik szövetség vagy egyesület érdekében emelje fel szavát, mert ő alaposan ismerte az egyetemes magyar sport minden baját, és ezért kért, követelt más sportágak számára is megértést és támogatást.

Az Esti Kurir pedig az *Óriási tömegek részvételével temették el Komjádi Bélát* című anyagában még Horthy Miklós Úszószövetségnek írt részvétlélvételéről is idéz, miközben azt is összefoglalja, miért volt az elhunytakkal akkora a respektje:

Komjádi Béla mint Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagja a mi soraink közé tartozott, közöttünk küzdött. Mindig csak örömet és dicsőséget szerzett. Mint vezér tudott parancsolni, mint közkatona tudott engedelmessékedni. Önzetlensége elment a személytelenségig, az áldozatkészség legszélsőbb határáig. Otthagya polgári kenyérkeresetéről, hogy kizárólag magas hivatásának szentelje életét.

Talán már ennyiből is kitűnik, hogy a magyar vízilabdasporthoz első számú támogatója nagy formátumú ember volt, aki a saját életét rendelte alá hivatalos tevékenységének. Persze ennek volt egy olyan oka is, melynek súlya alatt egy kevésbé jellemes ember, egy kevésbé erős karakter összeomlott volna, nem pedig talál egy másik, az egész életét meghatározó kihívást. Komjádi Béla harcolt az első világháborúban, ahol olyan súlyos sebet kapott, hogy le kellett mondania a gyermeknemzéséről, arról, hogy gyermeke és családja legyen. Ezért úgy döntött, a hazai vízi sportok felvirágoztatásának szenteli életét, és az úszók meg a vízipótlók lesznek a családja.

Komjádi Béla – aki kortársai szerint egyszerre több ember életét élte, annyira tevékeny volt – 1892. március 15-én született Budapesten, zsidó családban. Valamennyire sorsszerű, de amikor Komjádi elhunyt, ugyanazon a napon tartották meg azt a német birodalmi gyűlési választást, melyen a szavazatok 43,9 százalékával Adolf Hitler pártja, a Nemzeti-szocialista Német Munkáspárt győzedelmeskedett. Ha Komjádi nem hal meg idő előtt, lehet, hogy valamelyik koncentrációs táborban végzi, vagy a gettóban, esetleg a Dunába lőtték volna a származása miatt. Szerencséjére ezt már nem élte

meg – halála persze így is szomorú. De azért öröm az örömben, hogy a feladatát így is elvégezte, és neve fennmaradt, sőt az egykori Császáruszoda viseli: Császárszár-Komjádi uszoda.

Komjádi (vagy ahogy mindenki hívta: Komi) kilenc hónappal azt követően hunyt el, hogy a magyar vízilabdasporthoz az első olimpiai sikerét aratta (1932-ben Los Angelesben első lett a válogatott, miután négy évvel korábban még csak az ezüstéremig jutottak). Mondhatni: ha ő nem születik meg, vagy nem sérül meg a háborúban, akkor a sportág későbbi sikerei, sőt a jelenkor sem biztos, hogy lettek volna. De ezt persze nem tudjuk biztosan. A lényeg, hogy Komjádi hiába volt

Fotó: Kőrösi Tamás – We Love Budapest

„csak” 41 éves a halála idején, mindig is jóval többnek tűnt, a tőle idősebbek is gyakran Komi bácsizták.

Állandóan betegeskedett, hajtotta magát, amennyire csak lehetett, és keveset aludt. Vagyis kimondottan hajtós-zaklatott, stresszel terhelt életet élt. Nem csoda, hogy felőrölte magát. Az orvosok szerint magas volt a vérnyomása (jóval magasabb a normálisnál, halála előtt nem sokkal állítólag 240-et is mértek nála), érelmeszesedése és szívizomsorvadása

volt. Kívülről ebből mindössze annyit látszott, hogy sántikált, mert egy mérközösen elesett, és nem is gyógyult meg teljesen a lába. Az orvosok szigorú diétát és sok pihenést írtak elő a számára, persze hiába. Mintha csak direkt csinálta volna, mintha tudta volna, hogy nem él sokáig.

Komjádi 1910-ben került be az MTK úszói közé, és egy év múlva már versenyzett. 1914-ben csatlakozott az egyesület vízilabdacsapatához, hátvéd lett. Közben bevonult katonának, harcolt az első világháborúban, és – mint említettük – komoly sérüléseket szenvedett. Hazatérve a frontról, pár évig még aktívan sportolt, végül az 1920-as évek elején végleg befejezte a versenyzést. De csak mint sportoló, mert ezt

igazolt a III. kerületi TVE-hez. Ott pedig a lehető legjobb munkát végezte: 1924-ben és 1925-ben magyar bajnok lett velük. Egy évvel később viszont már a nemzeti csapatot irányította, miközben a *Sporthírlap* munkatársa is volt.

1926-ban és 1927-ben Európa-bajnokságot nyert a válogatott vízilabdacsapattal, és az általa lefektetett elvek alapján 1938-ig még további három versenyt nyertek meg. Komjádi közben az olimpiai csapattal kezdett el dolgozni. 1928-ban még csak másodikok lettek, négy évvel később, 1932-ben viszont már olimpiai bajnokként végzett az általa irányított csapat. Alig pár hónappal sokkszerűen váratlan halála előtt.

Edzőként két dolog miatt volt nagyon sikeres. Egyfelől azért, mert kiemelt hangsúlyt fektetett az utánpótlás tervszerű kinevelésére. Jó szeme volt a tehetségekhez, több későbbi nagy sportolót ő fedezett fel. A másik dolog pedig az volt, hogy ő fektette le a modern hazai vízilabdasporthoz alapjait, többek között azzal, hogy edzéses technikai újításokat vezetett be, például azt, hogy edzés nemcsak a medencében zajlott, hanem azon kívül is, a tornateremben. De azt sem felejtethetjük el neki, hogy szinte ő tette a legtöbbet azért, hogy megépülhessen a főváros első fedett uszodája, a Nemzeti Sportuszoda a Margitszigeten. A Kozma utcai izraelita temetőben nyugvó Komjádi Bélát az utókor nem felejtette el: az 1976-ban megnyitott, a Császárszár-fürdővel egyesített sportuszoda viseli a nevét, valamint a Komjádi-kupa, a 23 év alatti vízilabdázók számára kiírt, nagy presztízsű verseny.

(További érdekes, fővárosfókuszú történetekért, íráskért keresse fel a welovebudapest.com oldalt!)

Wagner Gábor
We Love Budapest

Emlékoldal

Még Magyarországból, a Hazámból!

Minap a Nap-kele műsorában Vona Gábor, a Jobbik elnöke azt mondta az őt kérdező Betlen Jánosnak: „Ha Önt annyira izgatja a zsidókérdés, költözzön ki Izraelbe.” Ennek kapcsán két gondolat jutott eszembe.

A történelmünkben mindig nagy szerepet játszott a hős- és halottkultusz. Mindig kerestünk és találtunk új meg új bűnbakot az elveszett illúziókhöz és a nemzeti nosztalgiához. Ilyen volt Görgey Artúr árulás-mítosza is, aminek kitalálója maga Kossuth volt. Kritikus helyzetekben a mindenkori politika az ellenfeleket könnyen bélyegezte a „nemzet árulójának”. Ez vezet végig a kuruc felkeléstől 1956-on át napjainkig.

A Jobbiknak most épp az aktuális gonosz a zsidó és a cigány. Játsszunk el a gondolattal, mi lett volna, ha a magyar zsidók Izraelbe vándorolnak és magukkal viszik az általuk félmjelzett és létrehozott értékeket.

Talán kezdhethetnénk azzal, hogy a Bíró által kitalált golyóstoll eltűnne a boltok polcáról. A Valahol Európában című film szöveggönyve Balázs Béla költőtől nem születik meg. A frankhamisításra nem derül fény Békessy Imre újságja nélkül. Erzsébet királynő nem tanul meg magyarul, ha Falk Miksa publicista elhagyja az országot. Hogy lett volna olyan szavunk, mint a „mózi”, vagy olyan csodálatos dalszöveg, mint a János Vitéz Heltai Jenő nélkül? Izraelbe került volna az Ég a Tisza, Illés Béla első regénye, melyet 28 nyelven és félmillió példányszámban adtak el. Nem lehetett volna Karinthy Frigyes a magyar és az egész világirodalom legeredetibb óriása. Ki írta volna meg a sztálinizmus megrendítő dokumentumát, a „Sötétség délben”-t, mint a Nobel-díjas Arthur Koestler? Vagy Sík Sándor nélkül ki adta volna a bojscout mozgalomnak a cserkész nevet, és ki írta volna meg az indulójuk szövegét? Megszületik-e a Pál utcai fiúk, a világirodalom legjobb ifjúsági regénye? Igaz, Izrael sem létezne – és akkor nem tudom, hova küldene Vona Gábor – Herzl Tivadar munkássága nélkül.

A költözők bőröndjébe kerülne a komputer, a hajók mögötti örvény, a holográfia módszere, a porlasztó, a kriptonöltésű izzólámpa, a sokszorosítógép, a színes televízió. Ki kutatta volna a magyarok őshazáját, mint a világszerte elismert tudós, Vámbéry Ármin, vagy ki járult volna hozzá a nemzeti öntudatosodáshoz, mint a verbunkos zene utolsó nagyja, Rózsavölgyi Márk? A szabadságharc hegedűse, Reményi Ede hogy lelkesíthette volna a szabadságot küzdő magyarságot?

Nem a teljességre törekedve, de hogy szólnának héberül az alábbi dalok és nóták: Mágán Miska; Mi, muzsikus lelkek; Lehoznám néked a csillagokat az égről; Kecskébéká felmászott a fűzfára; Vén cigány; Kis Komárom, nagy Komárom; Eltört a hegedűm?

Izrael színpadán csodálhatták volna meg Bársony Rózsai, Básti Lajos, Gózon Gyula, Kabos Gyula, Ráday Imre, Salamon Béla, Alfonzó, Rodolfo, Kellér Dezső művészetét. Milyen képeket festene a sivatagban Fényes Adolf, vagy Róth Miksa üvegfestészetét hogyan díszítette volna a Kneszetet? Kovács Margit kerámiáinak művészetét a közel-keleti kiállításokon tudnánk megnézni. Kinek a színeiben gazdagítaná a magyar sport hírnevét Hajós Alfréd, Petschauer Atilla, Elek Ilona, Adler Zsigmond, Keleti Ágnes, a Polgár lányok?

Természetesen sorolhatnám napestig, mert ezek csak kiragadott példák. De rögtön hozzá kell tennem, hogy e felsorolással nem akarom feledtetni, hogy a magyar tudomány, művészet, sport klasszikus alakjai persze többségükben nem zsidók voltak, de érzékeltem szerettem volna, hogy e hazának kitaszíttóságuk ellenére mindig hű alkotó fiai és lányai voltak és ma is azok Vona Gábor „magukfajtái”.

Üzenem nekik, ahelyett, hogy a történelmileg nem létező árpádsávos zászló – amit csak a nyilas hasonlóság miatt lengetnek – mítoszát akarják felépíteni, inkább Szent István szavaira figyeljenek, amit fiához, Imre herceghez intézett:

„Az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő. Ennélfogva megparancsolom neked, fiam, hogy a jövevényeket jóakarattal gyámolítsad és becsben tartsad, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak.”

Még Magyarországról, a Hazámból:

Siklósi Vilmos
(2009)

A Hamász elől Lellére

A Baptista Szeretetszolgálat nemzeti légitársaságunk, a Malév, valamint különböző keresztyén gyülekezetek támogatásával húsfőcsoporthoz látott vendégül a Gázával határos területekről. A vidék a Hamász gázai hatalomátvétele óta folyamatosan rakétatámadásoktól szenvedett. A középületek, a lakóházak, sőt még a buszmegállók mellé is betonbunkereket kellett építeni, hogy legyen hova menekülni a legkülönbözőbb időpontokban becsapódó rakéták elől. A hároméves létbizonytalanságnak a januári fegyveres ellencsapás vetett végét. A Baptista Szeretetszolgálat humanitárius segélyt és orvoscsoporthoz küldött a gázai civil lakosság szenvedéseinek enyhítésére. Párhuzamosan egyeztetéseket kezdett a Sha'ar haNegev Régiós Önkormányzattal a Hamász rakétatámadásait megszenvedő izraeli fiatalok magyarországi utazásáról. Az út előkészítésére, valamint a csoport kísérésére Szénási Jonathan Sándor református lelkipáterrel kérték fel.

A csoport bázisa a balatonlellei adventista üdülő volt. Magyarországi útjuk során a fürdés és a pihenés mellett a múlt megismerésére és a jelennel való ismerkedésre is jutott idő. A tihanyi apátság, a székesfehérvári romkert, a veszprémi vár, a Hősök terének szoborgalériája vagy az Országház lenyűgöző épületének festményei és szobrai nemzeti történelmünk megannyi részletét, dicsőséges pillanatait és nehéz küzdelmeit tették ismertté a fiatalok számára. A budapesti városnézés során a Duna-parti „vascipők” meghökkenő alkotása és Sztahlo Gábor emléktáblája egy fájdalmasan nehéz kor két arcát idézte fel. A zsidó hitközségekkel és a keresztyén gyülekezetekkel való ismerkedés, a sok kötetlen beszélgetés arra világított rá, hogy különbözőségeink ellenére is mennyire hasonlóak problémáink, mindennapi feladataink, küzdelmeink. Mennyire szükségünk van arra, hogy egymást tiszteletben tartva, egymással békefényben éljünk.

(GESHER)
(2009)

Félnek az öregesek (is)

Kósa Judit, a Segélyalapítvány házi gondozási programjának vezetője munkájánál fogva szomorú lány. Ő tudniillik a holokauszt túlélők szociális rászorultjainak egyik meg- és végighallgatója. Nem az „egyik fülemben be, a másikon ki” típus, hogy finoman fogalmazunk. Együtt él, gondolkodik a betelefonálással, naponta 10-20 alkalommal hallgatja végig a történeteket, amelyek kivétel nélkül a soáról és napjainkról szólnak.

Akkor is így kezdődött – ez a leggyakoribb mondat. – És Auschwitzal végződött – hangzik a folytatás.

– Miért önnek panaszkodnak? – kérdezem a bájos fiatal leányt.

– Nincs, akinek elmondhatnák, mert többségükben magányosak. Egyszerűen meghallgatásra vágyunk. Persze nem egyedül csinálom, munkatársaimmal vagy háromszáz gondozottat hallgatunk meg, a gazdasági válság következtében egyre gyakrabban...

– Konkrétan mitől félnek?

– Hogy megismétlődhet 44, nekünk pedig azt tanácsolják, hogy menjünk el innen minél előbb.

– Mivel tudja megnyugtatóni őket?

– Ez a legnehezebb kérdés!

–???

– Tudniillik én is félek. Persze nem ugyanattól, amitől ők. Én inkább attól, hogy nem látok semmit és senkit, ami vagy aki szükség esetén megvédené a napi atrocitásoktól. Két fiút, mint tudjuk, alaposan megverték, mert zsidók.

Cseng a telefonja, én pedig, a túlélő, kimegyek a szobájából. Búcsút intek, s látom, gyanúsán fényesen csillog a szeme. Valaki megint panaszkodik...

(2009)

Benedek István Gábor

Vili a Dob utcából

Amilyen zajos volt az élete, olyan csendben ment el. Aki ismerte, rajongott érte. Már a születése is rendhagyó volt. Világra jött előtte Eljáhu próféta figyelmeztette az Örökkévalót: talán szórakozottságból két szívet teremtett-varázsolta a leendő csecsemő mellkasába.

„Nincs semmi tévedés – mondta Isten. – Nézz a világra. Annyi cövesz van a Földön, oly nagy a szegénység, a baj, hogy legalább legyen egy hűség, biztos hívm, aki két szívet segít az én kiválasztottjaimnak.” Eljáhu a naptárra nézett: 1919. április 4-e volt.

Egy ízben Blaustein-Bencúr Vili Bécsből Budapestre utazott. Már a határon feltűnt neki: mindenütt lobogók. A vámhivatal előtt zenekar, az emberek ünneplőben.

– Ugyan, ez igazán szép maguktól, de túlzás! Ezt azért nem kellett volna.

– De április 4-e van! – mondta a törzstiszt. – Nemzeti ünnepünk!

– És az én születésnapom?! Az kutya? – méltatlankodott vissza máris Vili.

Mindig ilyen volt. Kedves, szellemes. Belvárosi elegáns vendéglőjében, közel a Kärtner Strasséhoz, ha nem hívhatott meg ebédre, vacsorára egy vándor magyart vagy egy izraeli turistát, rossz napja volt. A politika, a tudomány, a művészet, az irodalom, a színpad nagyjai, szóval mindenki, aki fontos, érdekes és zsidó, legalábbis zsidóbarát, levizített nála.

Nem tudom, hol, kinél lehet a vendéggönyve, de hogy az ott található autogramok nagy vagyont érnek, biztos! Leonard Bernstein, Ingrid Bergman, Elisabeth Taylor, Richard Burton, Fényes Szabolcs, Kellér Dezső, Göncz Árpád, Zubin Mehta, Klestil osztrák államelnök, Hans Habe, Richard Nixon, Aba Even, Jichak Rabin, Vranitzky kancellár, Edgar Bronfmann, Kishon Ferenc éppúgy megfordult nála, mint a fél pesti telefonkönyv.

A Dob utca volt a mindene. A szülőföldje. Itt járt iskolába, chéderbe, innen hívták – gyerekként – a korus-

Siklósi Vilmos cikkéről

Tisztelt szerkesztőség! A szeptember 1-jei Új Élet hasábjain találkoztam Siklósi Vilmos igen nívós cikkével: „Még Magyarországból, a Hazámból”. Szeretnék néhány gondolatot hozzáfűzni a fent említett íráshoz. Nagymamám hét fiúnak adott életet, a hetedik meghalt, lehet, hogy a háború hősi halottja, és talán épp ő az, aki Emőd Tamás költőnek az ihletet adta a Züm züm című verséhez. Emőd Tamás nagy magyar költő volt, magyarabb a magyarnál, de valahogy feledésbe ment. A mai szélsőjobboldalnak ajánlanám figyelmébe az alábbi költeményt.

Röviden: voltak „jó magyar zsidók” vagy „jó zsidó magyarok”.

Irsai Tamás

Züm züm

A temetőkert külső szegleténél
Amerre nem jár villamos se már,
Találkoztam egymással két picinyke
Recézett hátú pettyes kis bogár.
Az egyik szól: „Mi hír a nagyvilágban?”
A másik szól: „Nem hallok semmi jót,
Rebesgetik, hogy fenn az emberek közt
Sok bajt csinálnak egynémely zsidók
Züm züm, züm züm,
Sok bajt csinálnak egynémely zsidók.”

Szólt az egyik pettyes kis bogárka:
– „Sok bajt csinálnak? Furcsa. Hát mi baj?”
És szól a másik pettyes kis bogárka:
– „Baj az, hogy szörnyen destruktív e faj.”
– „Be furcsa szó – mondotta rá az első –,
Mit is jelent, ó mondja, mondja már!”
– „Destruktív az, ki nem használ, csupán árt.”
Mondotta rá a másik kis bogár
Züm züm, züm züm,
Mondotta rá a másik kis bogár.

– „Ahá, tudom már – szólta a kis bogárka –,
Ismertem én egy destruktív zsidót,
A föld alatt négy deszka közt feküdt és
Ki volt a név rá téve: Schwartz Lipót.
Hogy fogaimnak nem használ, csupán árt,
Mihelyt kikezdtém, észrevettem én,
A jobb mellében egy ólomgolyó volt
S egy vaskereszt a melle bal felén
Züm züm, züm züm,
Egy vaskereszt a melle bal felén.

(2009)

ba énekelni. A vidéki jesiva volt az egyetemem, itt kapott – nem jó, jósból – diplomát. És mert jött a háború, a holokauszt, dolga is akadt bőven.

A soá után kiment Izraelbe. Katona lett, de főleg jó hazafi. Persze, de ez az ő esetében kevésnek bizonyult. Az a kettős szíve valósággal lángolt új hazájáért. Mi volt e vonzalom oka? Nem a tengert szerette, a bibliai építészeti emlékeket, Jeruzsálem látványát. Az embereket, mert mindenkit ismert. Magyart és marokkóit, perzsát és szlovákiát. És rengeteg templomba eljárt. Azt mondta: azért gyűjt ennyi barátot, hogy ha bárkin segíteni kell, valakit mindig elérhessen, aki mellé áll. És hol volt ez a központ? A zsinagógában! Tudományos igényességgel azt is mondhatnánk: ez volt az ő sajátos azonosságmegnyilvánulása, az identifikációja. Mert minjában élt, gondolkodott és dolgozott.

Aztán Bécsbe ment. A Stadtkrug általa fogalommal nemesült. Amikor az izraeli David Krausz budapesti nagykövetté nevezték ki, a diplomata ezt mondta neki: „Vilikém, az izraeli kormány ugyan engem nevezett ki a misszió élére, de én tudom, hogy a virtuális konzul te vagy.”

Most, amikor 90 éves születésnapja után két-három hónappal meghalt, senki nem csodálkozott, hogy – végrendelete szerint – Izraelben temették el. Ott volt ott-hon, pedig Pestet és Bécsét is szerette.

Imádoztam Milkáján kívül sok, nagyon sok barátja megkönnyezte a búcsút. Nem őt sajnálták – sajnáltuk –, hanem magukat, magunkat. Hogy itt maradtunk Vili nélkül, immár magányosan, egyedül, magunk körül kevesebb humorral, fogyatkozó derűvel. S csak reméljük, hogy Eljáhu próféta újra megemlíti az Örökkévalónak, hogy lám, valaki kettős szívet született. S akkor a történelemben újrakezdődik minden előlről a Dob utcában: – az Élet jelképes Dob utcájában – felsír a bölcsőben egy kis zsidó gyerek...

(2009)

Janusz Korczak, a test és a lélek gyógyítója

Megszokott kép a második világháború előtti Varsóban: egy dr. Henryk Goldszmit nevű orvos a Krochmalna utca 22. szám alatti zsidó gyermekárvaház felé tart, s mikor belép a kapun, a gyerekek üdvözléssel fogadják. Nem csoda, hogy népszerű, hiszen napjainkban is rendkívülinek számítana egy olyan árvaház, amelyet igazgatott, hát még abban a korban! Gyermekparlament és egy mellette működő gyermekbíróóság vezette, amelynek lehetősége volt bármelyik kis lakója kérésére maga elé idézni azt, aki bántotta a másikat vagy szabálysértést követett el, és ez alól az intézet vezetője sem volt kivétel. A gyerekek állandó orvosi felügyelet alatt álltak, megfelelő táplálkozásban, és ami a legfontosabb: szerető, meleg és emberi bánásmódban részesültek, miközben a nevelők gondosan ügyeltek emberi méltóságuk és jogaik biztosítására – írja **Somos Péter** a *zsima.hu*-n.

„Egy fiú így búcsúzott tőlünk, mikor elhagyta az árvaházat: ha nincs ez a hely, nem tudtam volna, hogy vannak a világban egyenes emberek, akik nem lopnak; nem tudtam volna, hogy meg lehet mondani az igazat; hogy léteznek a világban igazságos törvények.” (Janusz Korczak naplójából)

Dr. Henryk Goldszmit (1878. július 22. – 1942. augusztus 7.), akiről most születésének 146. évfordulóján emlékezünk meg, nemcsak orvos volt, hanem sikeres gyerekkönyvek szerzője, népszerű rádiós műsorvezető, alapítója és szerkesztője egy teljes egészében gyermekek által írt újságnak, és legfőképpen jelentős és megbecsült pedagógus. Ennek ellenére manapság kevesen ismerik ezt a nevet, hi-

szen tisztelői csak írói álnevén emlegetik: Janusz Korczak.

1934. Palesztina, Ein Harod kibuc. A közösség tagjai összegyűlnek egy előző nap érkezett vendég tiszteletére, látni szeretnék azt a férfit, akit könyvei és nevelési tanai által ismertek meg. Végül megtalálják: a vendég éppen burgonyát hámoz a konyhában. Látogatása idején nap mint nap dolgozott a konyhán, és persze ellátogatott az iskolába és a csecsemőotthonba, esténként pedig nevelési kérdésekről tartott előadásokat. Annak ellenére, hogy nem beszélt héberül, sikerült kapcsolatot teremtenie a gyerekekkel, mély benyomást tett a szülőkre és a nevelőkre. Teljes füzeteket töltött meg jegyzeteivel az Erec Izraelben látottakról és tapasztaltakról, de sajnálatos módon feljegyzéseinek nagy része elveszett.

1937-ben a növekvő antiszemitizmus következtében kénytelen volt lemondani rádiós műsoráról és a lengyel árvaház igazgatásáról, amelyet a zsidó intézménnyel párhuzamosan vezetett. Bizonyára ennek hatására új tervek születtek. Elhatározta, hogy élte hátralevő éveire Erec Izraelbe költözik, kezdetben Jeruzsálembe, ahonnan egy év nyelvtanulás után valamelyik kibucban települ majd le. A terv azonban nem valósult meg, Korczak Lengyelországban maradt a zsidó árvaház gyerekeivel.

1940-ben az árvaházat áttelepítették a varsói gettóba. A zsúfoltság, a szegénység, az éhség és a tífusz árnyékában Korczak nap mint nap harcot vívott azért, hogy élelmet szerezzen a gyerekeknek és megpróbáljon számukra a körülményekhez képest elviselhető életet biztosítani. Iskolát hozott létre a gettóban, előadásokat és koncerteket szervezett.

1942. augusztus 5-én Korczakot és az árvaház nevelőit a gyerekekkel együtt az Umschlagplatzra terelték, és feltuszkolták őket a treblinkai megsemmisítőtáborba induló vonatra. Előtte többször lett volna lehetősége, hogy mentse az életét, de mindannyiszor megtagadta. Kétszáz gyermek élén, emelt fejjel vonult a halálba, hű maradvá ezméihez és tanításaihoz, ő, a 20. század egyik legnagyobb humanistája, aki életét a kor legembertelenebb napjaiban fejezte be.

Elhagyott (?) javak

80 Midőn 1944 nyarán a magyar „filozemita” pártvezetők a zsidóktól megszabadított zsidó vagyon iránti kérelmeiket írogatták és várták a hatóság megértő jóváhagyását, eleink: apáink sárga csillaggal ékesített polgári ruhában, fegyver nélkül, munkával védtek, szolgálták a honfitársi keretlegénység irányítását, parancsai szerint a hazát. Családjuk, rokonaink gettóban, marhavagonban, vagy már az arbeitslager freier „díszkapus” lágerokban pusztultak, vagy jó esetben várták a reménytelennek tűnő szabadulást.

A hazából távolra elűzöttek csak sejtették, hogy a kényszerűen elhagyott, elkobzott, árjásított vagyontárgyaik – ingatlantól a hokedliig, párnaciháig – a jövőben őket „otthon” már aligha szolgálják.

A gondoskodó állam persze nem hagyta gazda nélkül az árjásított, elfoglalt, elkobzott zsidó vagyontárgyakat. Volt arra szabály, hogy rászorulóknak igényelhetik e javakat saját használatra, birtokba, tulajdonba. Ki-ki rászorultsága szerint kaphatott irodát, lakást, ingóságokat, akár ismerte az eredeti tulajdonost, akár nem. Tragikomikus, hogy zsidókat utáló, üldöző pártocskák is egykori zsidó tulajdonú lakásokat, irodákat kaptak, hogy kényelmes – ugyancsak zsidó tulajdonú – karosszékekből, fotelekből tervezék „tisztávéru nemzetet építő” programjaikat, nemzetmentő akcióikat. Bizonyára illeték- és adómentességet is élvezett az ilyen juttatás. Amilyen ripsz-ropsz töltötték meg a hazai zsidóság családjával a gettót, a messzi földre szállító marhavagonokat, ugyanolyan lendülettel folyt a „gazdátlanul hagyott” zsidó javak osztása, fosztogatása.

A nyilas rezsim aztán csúcsra járatta a juttatások programját. Ezek némelyikéről van nekem 1944. novemberi, valószínűleg legendáriumba illő, eredeti okirattal is igazolt bizonyítékom. Az is szomorú ezekben, hogy az észak-magyarországi kisvárosi négyzetes támogatásra szoruló lakói igényelték, kapták az elhurcolt zsidóktól – begyűjtött ingóságokat a „szociálisan is érzékeny, gondoskodó államtól”: ruhaműt, ágyműt, bútort, tűzhelyet, edényeket igényeltek és kaptak, né-

melyiket „visszaszolgáltatási kötelezettséggel”... Volt dolga az előjáróságnak, a nagyságos főszolgabíró uraságnak. Ahogy a népnyelvben mondták akkoriban: „Ideje van, hatalma van, mér’ ne osztogatna?”

A „jószerű” nyilaspárt írásos ajánlása is szerepel némelyik iraton. Ilyen például: „A Fentnevezettnek az igénylését megfelelően kiadni sziveskedjen.” Nyilaskeresztes bélyegzővel is ellátta ajánlását a „testvér”. A másik iraton még azt is tudatja az aláíró, hogy „Kitartas Elj Szalasi”.

Utó/élet/irat:

• 1945 nyárutóján igen közeli rokonom muszos és tábortábori kínjai után, feleség és gyerekek, sógorok, sógornők, anyós, após nélkül próbált új életet kezdeni. Korábbi megélhetési „projektje”, a híztott liba nevelése, a libatömés már nem volt aktuális, hisz családi munkaköz már nem létezett, és a majdnem ezerfős hit- és sorstársak alig harmada tért vissza, a kuncsaftok zöme hiányzott. Meglátogatta korábbi ismerősét, aki régebben a családi néhány holdon feles gazdája volt: anno a fél termés fejében a rokon kukoricását művelte évről évre. Persze hogy a feles gazdáé lett a pár holdas „elhagyott” zsidó birtok. Nemcsak a föld lett az övék, hanem nicsak, még a kredenc és a hokedlik is a konyhájukba kerültek. Nem, nem adják vissza, szolt korusban a férj és a feleség, hiszen ők a hatóságtól kapták, nem lopták, nem rabolták, ők bizony jogosan birtokolnak minden juttatott értéket. Ahogy a jegyző úr is mondta: törvény szerint járt ez nekik. Az én atyámfi nem erőltette a szántó, a bútorok visszaszolgáltatását, mert már eldöntötte, hogy veszi a kalapját (amit egy másik szomszéd visszaadott neki), és továbbáll a faluból. Már szerzett egy háztiszákokat, amelylyel román kikötőből a haifai kikötőbe hajózik majd, ahogy mások is teszik és tervezik. Ahhoz viszont ragaszkodott, hogy a tornác szaradó világoskék puplingét adják vissza... Megkapták... Nem nagy ügy, csak csepp a (magyar) tengernyi galádságból...

• A másik: 46 januárjában az Elhagyott Javak Kormánybiztosának megyei megbízottja a kisvárosi izraelita hitközségének szemrehányó levelet írt, miszerint hiába szólította fel még 45 októberében őket, hogy a megmaradt, 45 júliusában leltárba felvett, elhagyott zsidó javak szétosztásának adatait jelentsék már be, mert a mulasztás ténye „a legnagyobbfokú semmibevevése hivatalának és nem tud bírálókat sem mondani a tényről. Azonnali választukat várja.”

Elhagyott... Micsoda ronda és hazug jelző ez, még jó, hogy nem talált tárgyaknak titulálta a 45 utáni hatalom a korábbi kormányok eszeten urainak „köszönhetően” megvalósult, a kifosztással járó nemzeti vagyongyarapítást. Azt sugallja, hogy a gazda, a tulajdonos már nem ura a saját javainak, mert így intéztük... Ha van olyan hitbélinek számító polgártárs, aki a személyes emlékezőken túlmenően is kíváncsi az elhagyott javaknak titulált, fura nevű intézmény működésére, az olvassa el Klacsmann Borbála *Elhagyott kárpótlás* c. írását a Századokban, és Kádár Gábor – Vági Zoltán: *Hullarablás. A magyar zsidók gazdasági megsemmisítése* c. munkáját is ajánlom neki.

E biztatás, emlékeztetés apropója, hogy éppen nyolcvan éve történt, hogy az akkori magyar kormány meg akart szabadulni az ország zsidó polgáraitól, és jónak látta azok vagyonát sajátjaként uralni vagy osztogatni...

Politzer Tamás

A magyar zsidók és a magyar foci

Mi köze az arisztokrata vagy munkásszármazásnak a futballhoz? Miért nem „zsidó csapat” az MTK, és miért az mégis? Ki volt az a debreceni focista, aki a futballnak köszönhetően élte túl Auschwitzot? Volt-e cionista összeesküvés a Dunapark Kávéházban? Többek között ilyen kérdésekről esett szó a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltárban a Múzeumok Éjszakáján.

Közös szenvedélyünk a foci – profik és rajongók a Zsidó Múzeum közelében, avagy a magyar fociról zsidó szemzőgből címmel rendeztek kerekasztal-beszélgetést a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltárban a Múzeumok Éjszakája elnevezésű országos programsorozat keretében.

A Mezei Hanna

által vezetett beszélgetésen Bodrogi Tamás, az MTK Baráti Kör tagja többek között azt fejtegette: ha azt mondanánk, hogy az MTK zsidó csapat volt, az nem volna igaz, ugyanakkor az sem állná meg a helyét, hogy nem volt az. Ennek a furcsán

Steer Ferenc, Vadas Iván, Bodrogi Péter, Szőke Klára, Szemere Miklós és Mezei Hanna

hangzó állításnak az a magyarázata, hogy a 19. század végén a magyar sportéletben általában meghatározó szerepük volt a magyar zsidóknak, sőt az 1920-as évekig a magyar sportklubok vezetésében, elnökségében, szakosztályi irányításában 80 százalék volt a zsidók aránya. Az MTK tehát tekinthető volna zsidó csapatnak, hiszen javarészt zsidók alapították, de ilyen alapon Újpest csapatát is zsidónak lehetne minősíteni, hiszen a zsidó Aschner Lipót alapította. Csakhogy az MTK abban az értelemben „világi” csapat volt, hogy bárkit befogadott vallásra, nemre, származásra való tekintet nélkül. Ennek a 19. század végén azért volt jelentősége, mert kezdetben a sport „úri dolognak” számított, jobbra arisztokraták sportoltak. Az MTK volt az első futballklub az országban, amely munkásszármazású játékosoknak is otthont adott.

Arra a kérdésre, hogy a Kádár-korszakban nyíltan lehetett-e beszélni az MTK zsidó kötődéséről, Bodrogi Tamás kifejtette: a nyilvánosságban a zsidóság tabu volt, az állampárti rendszerben a szőnyeg alá söpörték ezt a témát, ugyanakkor a magyar zsidóság a saját csapatának tekintette az MTK-t. „Az 1950–60-as években az MTK-stadion nézőterén zsidó emberek ültek; ha véletlenül odakeveredett az MTK-drukkerek közé egy ismeretlen, nem zsidó ember, akkor annak a csodájára jártak” – tette hozzá. Ugyanakkor ez fordítva nem volt igaz, vagyis annak nem volt jelentősége, hogy az MTK csapatában ki zsidó és ki nem.

Ennek kapcsán Steer Ferenc sportvezető, egyben a zsidó múzeum munkatársa azt elevenítette fel, hogy a zsidó fiatalok az 1980-as években péntek esténként a Dunapark Kávéházban gyülekeztek, s mivel előfordult, hogy izraeli zászlót tűztek ki, benne egy MTK-felirattal, így röviddel később a rendőrség találta magukat. A rendőrségen az iránt érdeklődtek – mesélte Steer Ferenc –, hogy milyen megfontolásból került elő az izraeli zászló, s hamar kiderült, hogy a hatóság cionista összeesküvést sejtett az ártatlan szórakozás mögött.

A beszélgetésen Vadas Iván, a zsidó múzeum egykori dolgozója elmondta, hogy a vészidőszakot túlélte édesapja, Vadas Árpád volt az egyike azoknak, akik a holokauszt után újjászervezték a debreceni sportéletet. Így Vadasék személyesen ismerték azt a Schwarz Sándort, akit 33 évesen Debrecenből deportáltak Auschwitzba, s aki tagja volt az auschwitzit rabokból az SS szórakoztatására összeállított „futballválogatottnak”. Többek között az ő élményei ihlették a Fábri Zoltán által rendezett, Két féldió a pokolban című alkotást, majd később John Huston: Menekülés a győzelembe című filmjét. Schwarz Sándor 2007-ben hunyt el Debrecenben, tiszteletére a városvezetés 2015-ben emléktáblát helyezett el a helyi stadionban.

(Kép és szöveg: Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár)

Bemutatkozik az Ávinu Trió

A 2008-ban alakult Ávinu Trió Magyarországon egyedülálló módon ötvözi a komoly- és könnyűzenét, a hagyományos zsidó liturgikus dallamokat, imárvételeket és a modern izraeli zenét. A különleges felállású együttesben a férfi (kántor) énekhangoz 2-3 klasszikus hangszer: a harmonika, a hegedű és a zongora kíséri, ami olykor kiegészül vagy felcserélődik klarinétal, csellóval, hárfával, cimbalommal és más érdekes instrumentummal. A magyar zsidó örökzöld slágerek, népdalok mellett a történelmi időpontokhoz kapcsolódó zenék is felcsendülnek. Megismerkedhetünk továbbá a sófárral és annak több ezer éves történelmével. Az énekszámok többsége héber és magyar nyelven csendül fel, de vannak angol, illetve a már szinte feledésbe merült ladino és jiddis nyelven hallhatóak is.

Az együttes elsődleges céljai közé sorolható mind a magyar, mind pedig a zsidó kultúrát és azon belül a zenei sokszínűséget népszerűsíteni hazánkban és a határon túl. Továbbá fontos szerepet kap a soá előtti és az azt követő cházánut széles körű megismertetése, a kántorművészek emlékének ápolása.

IZRAELI SZÍNES

12 gyereket és fiatalt ölt meg a Hezbollah rakétája a Golánon lévő drúz faluban

Fares Saebnek, Izrael volt magyarországi nagykövethelyettesének öt családtagja is azok között a meggyilkolt gyermekek között van, akiket a Hezbollah ölt meg egy futballpályára mért rakétatámadással

Élhetőség szempontjából Tel-Aviv visszaesett az európai rangsorban

Továbbra is Bécs nyújtja a legjobb életminőséget a világ nagyvárosai közül az Economist Intelligence Unit (EIU) Londonban bemutatott idei globális rangsora szerint.

A világ egyik legnagyobb elemző és előrejelző intézete az idén is 173 nagyváros életminőségét vizsgálta a stabilitás, az egészségügyi ellátás, az oktatás, a kultúra és a környezet, valamint az infrastruktúra szempontjából. A cég a fentiekre számszerű minősítéseket ad, és ezeket összegzi különböző súlyozásokkal egy nullától százig terjedő átfogó minőségi indexben.

Az EIU idei globális élhetőségi listáján (Global Liveability Index 2024) az osztrák főváros a meg-

szerhető 100-ból 98,4 pontot ért el.

Bécs egymás után harmadszor vezet a világ nagyvárosainak élhetőségi listáját. A felső tízes mezőnyben van még Koppenhága, Zürich, Melbourne, Calgary, Genf, Sydney, Vancouver, Oszaka és Auckland.

Az EIU megállapítja, hogy Nyugat-Európa összességében is a világ legélhetőbb térsége. A 2024-es életminőségi listán szereplő 30 nyugat-európai nagyváros átlagos pontszáma 92, bár ez 0,3 százalékponttal alacsonyabb a tavalyi eredményénél, mindenképp a stabilitási kritérium gyengülése miatt.

A cég ezt a bűnözéssel, illetve a több nyugat-európai nagyvárosban

lezajlott, nem egyszer komoly felfordulásokat okozó tiltakozó demonstrációkkal indokolja.

A felmérésbe bevont 25 észak-amerikai nagyváros átlagosan 90,5 pontot gyűjtött a maximális százból, 0,1 százalékponttal kevesebbet a tavalyinál. Ez a földrajzi térség a második legjobb helyre került az idei élhetőségi EIU-listán.

Budapest ugyanakkor abban a mezőnyben szerepel, amelynek helyezései a listán a legnagyobb mértékben javultak az elmúlt tizenkét hónapban. A magyar főváros a megszerezhető száz pontból 92,0-t gyűjtött, és így hét helyet előrelépve, a 32. helyre került.

A legnagyobb mértékben Tel-Aviv esett vissza: az idei EIU-listán az izraeli nagyváros 70,7 ponttal a 112. helyre került, 20 hellyel alacsonyabba a tavalyi helyezésnél. Az EIU szerint ezt a visszaesést a Gázai övezetet uraló Hamász iszlamista terrorszervezet tavaly októberi terrortámadása, illetve Izrael és a Hamász ezt követő, azóta is húzódozó háborúja okozta.

Az EIU idei élhetőségi rangsorának alján, a 173. helyen Damaszkusz áll, mindössze 30,7 pontos átfogó életminőségi mutatóval. A szíriai főváros mellett a líbiai Tripoli, valamint Algír, Lagos, Karacsi, Dakka, Harare, Port Moresby, Kijev és Caracas szerepel a legrosszabb életminőségű alsó tízes csoportban. (MTI)

Ultraortodoxok tiltakoztak a katonai behívó ellen

Az ultraortodoxok erőszakos tömegtüntetésen tiltakoztak a katonai behívások lehetősége ellen Jeruzsálemben.

A katonai szolgálatot elutasító vallásosok összecsaptak a rendőrökkel, tüzeket gyújtottak az utakon, és kövekkel dobálták az Egyesült Tórapártot vezető Jichák Goldknopf autóját.

Később Jákov Licman, a párt korábbi vezetője is hasonló sorsra jutott. A tüntetők megtámadták, betörték autója szélvédőjét, és tönkretették a járművet. Mindkét hárédi politikust az izraeli rendőrök mentették ki, akik vízágyúkkal és lovas rendőrökkel oszlatták a tömeget, és öt tüntetőt őrizetbe vettek.

A tiltakozók, akiknek többsége a mintegy hatvan ezer lelket számláló jeruzsálemi ultraortodox, vagy másik néven hárédi irányzathoz tartozik, semmiképpen sem akarnak bevonulni az izraeli hadseregbe (IDF), „inkább meghalnak” – közölték tábláikon.

A Hamász iszlamista terrorszervezet október 7-i támadása után kitört háborúban az IDF súlyos emberhiánnyal küzd, és a legfelsőbb bíróság határozatban mondta ki, hogy a jogegyenlőség és a közteherviselés elve alapján az ultraortodoxok sem mentesülhetnek a katonai szolgálat alól.

A tüntetők azért támadták saját politikusaikat, mert az ultraortodox pártok megszavazták az izraeli parlamentben azt az előző kormány idején betervezett kompromisszumos törvényjavaslatot, amely csökkentené a jelenlegi mentességi korhatárt, és „nagyon lassan”, de növelné a behívott hárédek arányát.

A legfelsőbb bíróság döntése szerint ez a korábbi, még a jelenlegi há-

Ultraortodoxok tüntettek és gyújtogattak a bevonulásukat elrendelő döntés elleni tiltakozásként

Fotó: Times of Israel

ború előtt megfogalmazott indítvány is elfogadhatatlan, mert fenntartaná az ultraortodoxok kiváltságos helyzetét.

A hárédek és politikai vezetőik szerint a katonai szolgálat nem összeegyeztethető szigorúan vallásos életmódjukkal. Attól tartanak, hogy a hadseregben szolgálók szeku-

larizálódnak, elhagyják a vallási szabályokat.

A legfelsőbb bíróság döntése nyomán azonban mostantól törvény kötelezi a fiatal hárédi férfiakat, hogy kevésbé vallásos vagy világi társaikhoz hasonlóan bevonuljanak, és már fel is szólították a hadsereget a mozgósításukra. (Shiri Zsuzsa/MTI)

Sábeszi telefonok magas tarifával

Súlyos pénzbírságokkal sújtják a „kóser”, vagyis internet és SMS nélküli telefont szombaton működtető ultraortodoxokat Izraelben – jelentette a Jediót Ahronót című újság hírportálja, a ynet hatósági információkra hivatkozva.

Az Izrael lakosságának jelenleg közel tizennégy százalékát adó ultraortodoxok, másik nevéükön hárédek csak egyszerű telefonokat használnak, melyekre engedélyt kaptak a „rabbi kommunikációs bizottságtól”, aminek célja az okostelefonok és az internethasználat elterjedésének megakadályozása, s a felügyelet a náluk nyilvántartott telefonszámok felett. A telefonok használata szombaton tiltott, és a bizottság csak azokat a telefonszámokat regisztrálja, melyek szombati használatát pénzbírsággal sújtják.

A halacha, a zsidó vallás-jog szerint életveszély esetén meg lehet szegni a szombat tilalmát és lehet használni a telefont, de a beszélgetés kikapcsolása, megszakítása „feleslegesnek” számít és tilos.

A polgári védelem háborús vészhelyzet idején telefonon és szombaton is felszólítja az érintett települések lakosságát a légvédelmi riadóknál, hogy keressenek óvóhelyet. Általában csak szöveges üzenetet küldenek egy applikáción, de a kóser telefonokat felhívják, mert nincsenek rajtuk ilyen programok, és szombaton nem használják őket a munkavégzés vallási tilalma miatt.

A halacha engedélyezi ezeket a hívásokat, de mivel utána nem szabad lezárni a beszélgetést, ilyen esetekben a hívás sokáig folytatódhat, és hatalmas összegekbe kerül.

A kóser telefonok szombati használata percnként 4,5 sékeles büntetésbe (mintegy négyszázötven forintba) kerül. Ezért amikor a háború miatt vagy véletlenül bekapcsolják a telefont, utána gyakran 600 sékeles (mintegy hatvan ezer forint) bírságot követelnek az ultraortodoxoktól.

A ynet beszámolója szerint több száz, sőt az egyik példa szerint akár 1400 sékeles (száznegyven ezer forint) bírságba kerülhet, ha egy gyerek véletlenül nyomogtatja szombaton a telefont, és az utóbbi hónapokban olykor a háborús riasztások is súlyosan megterhelhették a hárédek pénztárcáját, noha panasz esetén ezeket utólag jóváírták. (Shiri Zsuzsa, MTI)

Gut sábesz

Fotó: Nati Shohat/Flash90

Izrael küldöttsége Peter Paltchik és Andrea Murez zászlóvivőkkel hajózik a Szajjánán a 2024-es párizsi olimpiai játékok megnyitó ünnepségén. A versenyeken 88 izraeli sportoló 15 egyéni sportágban indult; az izraeliek a paralimpián is részt vesznek.

Tollas segítőink az időn és a Tórán keresztül

A városi galambokat gyakran le-nézik, repülő patkányoknak nevezik, sokan bosszankodnak miattuk, miközben ők láthatóan ragaszkodnak az emberi közelséghez. Ez az elterjedt, modern kori megvetés azonban figyelmen kívül hagyja a madarak történelmi jelentőségét és a társadalomban betöltött nélkülözhetetlen szerepét. A galambok tanúi és részesei voltak történelmünk monumentális pillanatainak, és évszázadokon át hűségesen szolgálták minket. Addig, amíg a hasznunkra voltak.

Több mint 3000 évvel ezelőtt, a modern kommunikáció megjelenése előtt az üzeneteket lóháton vagy gyalogosan kézbesítették – ez a módszer azonban számos kockázatot rejtett magában, például tisztességtelen hívások, balesetek és késések okozta problémákat. Megbízhatóbb és gyorsabb kézbesítési módra volt tehát szükség, ami a postagalambok használatában csúcspontot ért el.

A galambok figyelemre méltó tájékoztatói képességükkel ideálisak voltak a háziasításhoz. Az a képességük, hogy a táplálékszerzés vagy a mérföldes távolságban való szárnyalás után mindig visszatérnek a fészkekhez, tökéletesen alkalmassá tette őket üzenetek kézbesítésére. A postagalamb a házi galamb egy fajtája, vagyis háziasított szirti galamb. Úgy képezték ki, hogy foko-

zatosan növelték a távolságot, ahonnan elengedték, biztosítva, hogy a vizuális jelzések és a veleszületett irányérzéke segítségével hazataláljon.

A galambokat különböző helyszínekre szállították, és a lábukra erősített üzenetekkel, gyakran üveg- vagy fémcsővekben lévő kis pergamen- vagy papírtokokkal engedték szabadon őket. Ez a módszer megugratta az emberi hírvivői rendszer számos buktatóját.

A sziklagalambok egy rendkívüli képességgel, magnetorezonanciával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra, hogy a Föld mágneses mezője alapján észleljék a távolságot és tájékozódjanak. Ez a képesség a postagalamboknál különösen erős, így a természetes mágneses mezők miatt nagy távolságokra is megbízhatóvá teszi őket, különösen észak-déli irányban.

A postagalambok döntő szerepet játszottak a politikában, a diplomáciában és a katonai műveletekben. Az ellenséges vonalak megkerülésére való képességük felbecsülhetetlen értékűvé tette őket a háborúk során, ezért kapták a hadigalambok elnevezést. Dzsingisz kán galambpostát használt hatalmas birodalmában a kommunikáció fenntartására, az ókori görögök pedig az olimpia eseményeket hirdették ki ily módon.

A galambok szimbolikus és rituális jelentőséggel bírnak a Tórán is. Artatlanságot, szelídséget, aláza- tot és a békére való hajlamot szimbolizálják.

A Misna Kinim traktátusa, a Kádósim (Szentségek) rendjének utolsó traktátusa madáraldozatokkal foglalkozik. Ezeket különböző tisztulási szertartások és bűnaldozatok alkalmával volt kötelező bemutatni, különösen az asszonyok számára, például szülés után (3Mózes 12:6-8), vagy ha elvetéltek.

A nők – e szertartások elsődleges résztvevői – a galambot választották áldozatukhoz, mivel az megfizethető volt. Az asszonyoknak a galambáldozatokkal kapcsolatos kiemelkedő szerepét tükrözi a Kinim traktátusban használt női nyelvezet, ami anomáliát jelent a Misna egyébként férfiközpontú nyelvezetében.

Az áldozati galambok iránti nagy kereslet gyakran az árak emelkedéséhez vezetett. Simeon ben Gamliél rabbi ezért úgy rendelkezett, hogy a nők nem kötelesek minden szülés vagy vetélés esetén egy pár galambot hozni, ami jelentősen csökkentette az árakat, és elérhetőbbé tette az áldozatokat.

A galambok sokrétű szerepét játszották a történelem során, az ókori és a modern időkben létfontosságú kommunikációs eszközöktől kezdve a vallási rituálékban használt szimbólumokig. Ma mégis bosszantó és felesleges járuléknak tekintjük őket a városi látképében. Fontos azonban emlékeztetni magunkat, hogy mi tettük függővé ezeket az áldozatokat, akik habár koldulásra kényszerülnek az utcákon, mégsem múlt el az ember iránt táplált bizalmuk. Néha jusson eszünkbe közös múltunk és örökségünk, így talán másképp tekintünk majd ezekre az állatokra, és képesek leszünk túllátni a jelenlétük okozta kellemetlenségeken, felismerve történelmi és kulturális jelentőségüket.

Zucker-Kertész Lilla

„Azután vesse le ruháját, öltözzön más ruhát, és vigye ki a hamut a táboron kívülre, tiszta helyre” (III.M. 6/4)

A főpap és fiai felavatását követő pillanatokról olvasunk. Áron, Mózes testvére, már főpapi státuszban bemutatta égőáldozatát, saját bűnaldozatát, majd a közösségi áldozatot és a békeáldozatot. Ünnepléses pillanat, egyben óriási felelősség. Ha volt bűne, márpedig kinek ne lenne, az annak bevallásaként bemutatott áldozat saját megítélésére, de népére is pozitív hatással volt. Ezért a kegyelem nagy pillanatában az áldozatot főpapi ornátusban tette. Köntösét hófehér egyiptomi len anyagból készítették. Arannyal hímezve, mellén a misztikus efod, vállain az urim és tumim, fején a micnefetnek nevezett papi süveg. Még alsónadrágot is viselt, ami nem volt szokás abban a korban, hogy ne érje szégyen szemérmét, amikor felmegy a lépcsőn, a Szentek Szentje függönye elé. Ott mutatta be áldozatát, amit elégettek. Minden más áldozat húsából fogyaszthatott, ebből nem!

Az olvasásban felvetődik a kérdés, vajon miért történt mindez így a főpap felavatását követően.

Nem lett volna logikusabb „forgatókönyv” a főpapnak felülni egy díszes trónusra és elmerülni múltban és jövőben? A Tóra így rendelkezik: „Azután vesse le ruháját, öltözzön más ruhát, és vigye ki a hamut a táboron kívülre, tiszta helyre.” A ruhacsere nem sértette a főpap nimbuszát. Érezzük, hogy itt valami másról és valami fontosról van szó. A főpap levette díszruháját, levette reprezentációját, a nép mellé állt a nép nevében. Ez alázata gesztusa volt. Azután a főpapi tisztét jelentő áldozat hamuját kivitte a táboron kívüli tiszta helyre. A főpap kiemelt minőségében eltakarította az aznapi áldozat minden jelét és maradványát, és új helyzetet teremtett. Lezárta a múltat, és megnyitott egy új, egy más lehetőséget. Helyet teremtett az újnak. Mi az üzenete számunkra ennek?

Emberék vagyunk, saját személyiséggel, lehetőséggel, sorsal. Minden nap megéljük lehetőségeinket a magunk választásában és reagálásában. Meghazigunk a magunk áldozatát. Amikor a napnak vége, amikor valamit már magunk mögött hagyunk, nem cipelhetjük annak terhét tovább. Le kell zárunk, ki kell vinnünk tudatunkból. Lezártnak kell nyilvánítanunk. Megfelelő alázattal, nem a büszkeség díszes köntösében, hanem az alázat egyszerű öszinteségében el kell takarítanunk magunkból. Tiszta helyre kell tennünk, ami azt jelenti, hogy ezáltal megtisztulva, új lappal lépünk tovább, előre! S mindezt tesszük a magunk istenfélésével, felelősségünk tudatában!

Történt egyszer, hogy Berdicsev városba érkezett az orosz cár rokona, akiről az a szó járta, hogy amilyen hatalmas volt hivatalában, egyben ugyanolyan gonosz is. A herceg hallott a város rabbijáról, Jichák Léviről (1740–1808), és magához rendelte. Amikor Jichák Lévi megérkezett, a herceg végignézett rajta, és kérdezte: Mondja, rabbi! Irigyel maga engem?

Uram! – felelte a rabbi. – Maga valóban irigylésre méltó rangjért, hivataláért, és az előkelő öltözékért is, amit magán visel. Am ha megtér, minden láthatatlan folt, mi rajta van, fényesüggé válik, és vele maga is merő ragyogás lesz! A herceg meghökkent a rabbi szavain: Mit beszélsz, ember! Én nem vagyok zsidó! Hát ez az, folytatta Jichák Lévi: még a zsidó salakja, a kiégett hamu is, amiben már semmi szikra sincs és így a „táboron kívülre” kerül, még annak is van reménye, hogy visszatérjen, hiszen az Örökkévaló úgy irányítja a világot, hogy „még az elszákitott se maradjon eltaszítva előle”. (Sam. II 1/14) Ezért nem szabad lemondani senkiről, és még ezt a „hamut” is tiszta helyre kell tenni... Mire a herceg: honnan fogom tudni, hogy ez megtörtént velem? Onnan – felelte a rabbi –, hogy irigyelni fogom magát nagy fényességéért...

Szardóc J. Ervin főrabbi

„Az, hogy ma itt vagyok, egy csoda”

Könyv készült Jávari Ferenc Fegyva életéről

„Fegyva nyitott és kíváncsi, ettől kortalan, lehet tőle tanulni” – fogalmazott Balogh Gyula, a kötet szerzője. A közelmúltban mutatták be a FEGYA – A klezmer varázsa című könyvet.

A Rózsavölgyi Kiadó gondozásában jelent meg a FEGYA – A klezmer varázsa című kötet, amelynek bemutatóját a Rózsavölgyi Szalonban tartották meg. A szerzővel, Balogh Gyulával és Fegyával, azaz Jávari Ferencel, a Budapest Klezmer Band alapítójával Mohácsi Szilvia beszélgetett, fellépett Molnár Piroksa és Szinetár Dóra.

A jó hangulatú beszélgetésen egyebek közt szó esett arról, honnan származott a kötet ötlete, emellett felelevenítették Jávari Ferenc gyerekkorát, pályáját, valamint a közös történeteket a könyv születéséről. Ahogy Fegyva fogalmazott, figyelembe véve családját hányattatott sorsát, egyfajta csoda, hogy most, ma itt lehet, és könyv készülhetett az életéről. Balogh Gyula szerint Fegyva nyitott és kíváncsi, ettől kortalan, lehet tőle tanulni.

A könyvben több mint nyolcvan fotó, plakátok, illetve QR-kódok is helyet kaptak.

Idézetek a könyvhöz írt véleményekből:

„Jávari Ferenc, vagy ahogy sokan ismerik, Fegyva, a klezmer spiritus rektor. Elsajátította, majd megújította a jellegzetes zsidó hangszeres népzene. Zenekearával, az 1990-ben megalakított Budapest Klezmer Banddel sikeres koncertek százain bizonyította – itthon és szerte a nagyvilágban –, hogy ez a zene az egyetemes kultúra értékes része. Ebből a portrékötetből megismerhetjük a Kossuth-díjas előadót, szerzőt, színházi alkotó sokszínű művészetét csakis úgy, mint magánéletét. Fegyának két családja van: a vér szerinti és a választott, vagyis a zenekar. A kötetből kiderül, hogy mindkettővel szeretet- és tiszteletteljes kapcsolatot ápol.” (Baric Imre szerkesztő)

„Jávari muzsikája, a klezmer, az együttélés muzsikája, egy zenei keresztút dicsőrete.” (Szabó István filmrendező)

„Remek könyv! A lényegről beszél, egy élet, egy művészpálya lényegéről, amit nehéz egy könyvben összefoglalni. Fegyva sorsa érdekes, kalandos, művészet sokarcú, lehetne róla akár 600-800 oldalt is írni. De ebben a több mint kétszáz oldalban jelelni meg, ami igazán fontos.” (Szinetár Miklós rendező)

„A népdalok és a jiddis dalok is az emberek szívéből fakadnak, és az emberi sorsról szólnak.” (Illényi Katica ének- és hegedűművész)

„Évtizedek óta rajongva hallgatom a Budapest Klezmer Band muzsikáját, miközben érdeklődve figyelem, hogy milyen rokonszenves módon vezet a zenekarának egyenként is briliáns muzikusait Jávari Fegyva. Ebben a könyvben végre bele tudtam feledkezni az ő történetébe.” (Závada Pál író)

Fidelio.hu

Az OR-ZSE rovata

A Mazsihisz pályázatának nyertesei 2.

Csutorka Orsolya: A Román testvérek épületei Budapesten

Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem zsidó kultúrtörténet mester szakos hallgatója vagyok, idegenvezető, a Holokauszt Emléközpont látortervezője.

Román Ernő és Román Miklós zsidó származású építész testvérpár közel nyolcvan épületet tervezett Budapesten. Bérházakat, villákat, középületeket, gyárakat. Munkásságuk alatt több stílusban alkottak, a historizmustól kezdve a modern stílus használatáig. Belvárosi sétáim során felkeltette az érdeklődésem egy általuk tervezett szecessziós bérház a Rumbach Sebestyén utcában, a pesti zsidó negyedben. Ennek hatására kezdtem kutatni épületeiket, életüket, szakmai munkásságukat.

Román Miklós 1879-ben született, testvére, Ernő 1883-ban. A család az Erzsébetvárosban, a Király utca 18-ban lakott, Budapesten. A testvérpár 1900-ban vette fel a Román vezetéknevet. A zsidóknál a polgárosodott rétegekben a nemzeti asszimiláció fontos stratégiája volt a magyar családnév választása, ezzel is kifejezve a magyar identitás választását.

Mindketten a Budapesti Műegyetemen szereztek meg építészdiplo-májukat. „A zsidók a tizenkilencedik század vége felé kezdtek közvetlen hatást gyakorolni az építészetre, amikor több zsidó hallgató nyert felvételt a budapesti Műegyetem építészeti karára és helyezkedett el nagy tervezőirodákban. 1900-ra a műegyetemi hallgatók között 44,46%-ra emelkedett a zsidók aránya!” (Klein, 2008)

Román Miklós a holokauszt áldozata lett. A Belső-Erzsébetvárosban, a nagy gettó területén halt meg 1945-ben, ahol testvérel számos bérházat terveztek.

Épületek

1) Rumbach Sebestyén utca 6. – Dob utca 8., VII. kerület, Glückmann-ház, 1913, Román Miklós és Román Ernő

A szecesszió számos jellegzetessége felismerhető az épületen: gazdag díszítésű, szabálytalan, összetett tömegalakítású. Hullámvonalú zárt erkélyek, saroktorony, különleges loggiák díszítik. A pirogránitból készült díszítőcsempék, melyeket a századfordulótól kezdve szívesen alkalmaztak a szecessziós stílusú épületeken, itt is megtalálhatók a homlokzaton és a lépcsőházban. Motívumai a magyar népművészet népszerű mintái: tulipánok, életfák. A csempék színe kék-piros-okker, a

színválasztásban az építészeket a közelben álló, Otto Wagner által tervezett Rumbach-zsinagóga inspirálhatta, ahol a keleti mór stílus hatása érvényesül, hasonló színhasználatot a belső terekben. A népi díszítőmotívumok már korábban is megjelentek más magyar építészek, köztük Lajta Béla épületein. Román Miklós Lajta Bélánál is dolgozott, aki hatott szakmai fejlődésére.

2) Aranykéz utca 2., V. kerület, 1911–1912, Román Ernő és Román Miklós

A ház késő szecessziós stílusú, az épületen, a ház belső díszítésein és kiemelkedő saroktoronyán, illetve a főbejáraton az építészek a moreszk stílus elemeit használták. A belső térben a kapualj gazdagon díszített, festett, indamintás boltozattal, színes csempével burkolt falakkal és oszlopokkal, mintás padlóburkolattal. „Az orientalizmus a magyarság eredetének ázsiai mivoltát állította reflektorfénybe, s a tizenkilencedik század végére szinte kötelező stílusa lett minden nemzetes hajlamú építésznek, köztük azoknak a zsidóknak, akik jó magyarok akartak lenni.” (Klein, 2008)

3) Csengery utca 61., VI. kerület, Jellinek-ház, 1913, Román Miklós és Román Ernő

A Jellinek-ház négyemeletes, egy előudvart (franciaudvart) ölel közre. A homlokzati sík nem az utca vonalát követi, a telek hátsó része felé öblösödik. A földszinten üzlethelyiségek találhatók, az első emeleten tetőteraszok vannak az utcafronti üzletek tetején. Az üzlethelyiségek között belső utat alakítottak ki az épület bejáratához. Az út két oldalán lévő oszlopok tetején különleges díszítések találhatók, két kaspó, melyeken mosolygó puttók vannak, két oldalukon maja-azték díszítéseket idéző kutyákkal, akik „örzik” az épületet és a bejáratot.

A magyar népi kultúra építészeti mintái is megtalálhatók az épületen: boglyaívek, szürmotívumokra emlékeztető díszítések, a magasföldszint boltíves ablakain tojásminták és virágmotívumok.

Felhasznált források:

Gottdank Tibor, 2021. *Dinasztiák: Tervek Román stílusban*. Építészfórum (2021.03.28). Letöltés dátuma: 2024.03.12 <https://epiteszforum.hu/dinasztiak-tervek-roman-stilusban>

Klein Rudolf (2008): A szecesszió: un goúit juif? A szecessziós építészet és a zsidóság kapcsolata a Monarchiában. *Múlt és Jövő*, 19. 6 sz. 4–32.

Maczó Balázs (2022): *Térvárosi barangolások: Szecessziós házak a Nagykörúton túl*. Budapest, Athenaeum Kiadó, 167–175.

Brüsszel, ahol nem javallt zsidónak látszani...

A belga fővárosban sajnos számos Free Palestine! feliratú zászló lóg a házak homlokzatán, és szinte a városban sok a muszlim, a viseletükből legalábbis arra lehet következtetni, hogy az iszlám követői. Nekünk viszont nem javasolják, hogy kipával a fejünkön járjunk...

Mint korábban a Zucker-Kertész Lillával készített interjúmban beszámoltunk róla: a Mazsihisz dolgozói is részt vettek azon a kétnapos, angol nyelvű, brüsszeli képzésen, amelynek célja, hogy az európai zsidó közösségek képviselőit felkészítse az online antiszemitizmussal szembeni hatékony fellépésre és érdekképvésre.

A *Hidak építése – Küzdjünk együtt az antiszemitizmus ellen* elnevezésű projektet a WJC, a CEJI és a What Matters szervezte. A képzés érdekes tanulságokkal szolgált, de nem csak abból a szempontból, hogy a tréning milyen javaslatokat adott az online antiszemitizmus kezelésével kapcsolatban. Először is igen hasznosnak voltak azok a beszélgetések, amelyeket a képzés szüneteiben folytattak egymással a résztvevők, akik többek között Franciaországból, Olaszországból, Moldovából, Horvátországból, Lettországból érkeztek.

Találkoztunk egy amerikai fiatalemberrel, aki Rómában él, az édesanyja ugyanis olasz származású zsidó. Ez a huszoneves, Atlantában született fiú azt mondta: október hetedik óta meglehetősen sok ismerőst tiltotta le a különböző közösségi platformokon, merthogy ezek az emberek „gyerekgyilkosnak” nevezték őt. Magyarán rajta kérték számon azt a világszerte terjesztett, antiszemita indítatású hazugságot, hogy az izraeli hadsereg „népirtást” végez Gázában, és a katonáink „gyerekeket gyilkolnak”.

El kellett búcsúznom ezektől az ismerősöimtől egyszer és mindenkorra – mondta az atlantai-római fiatalember. – De nem ez a legfájdalmasabb, hiszen az antiszemitizmushoz már hozzászoktam. Hanem a tendencia! Az, hogy október hetedik óta elképesztő méretekben árad az interneten a zsidók elleni gyűlölködés. Soha nem tapasztaltam még ilyen mennyiségben ennyi gyűlöletet.

Beszélgőtársunk hozzátette: lehetetlen ezt kimondani, de az olasz zsidók újabban igyekeznek rejte maradni a társadalom szeme elől. Ez többek között abban nyilvánul meg, hogy elmaradnak a zsinagógákból. Nem akarják kitenni magukat a ve-

Emléktábla a belga Igaz Embereknek és más zsidómentőknek

szélynek. Nem akarják, hogy a zsidóságuk miatt atrocitás érje őket, és tartanak attól is, hogy megtámadhatják a zsidó intézményeket. A többi országból érkező zsidók is hasonló tapasztalatokról számoltak be. S szinte el sem akarták hinni, hogy Budapesten – egyelőre? – nyíltan lehet kipát viselni, s nem kell inzultustól tartani.

Ezzel szemben Brüsszelben nem ajánlatos a kipát a fejünkön hagyni. Ezt mi magunk is megtapasztaltuk, amikor jártunk egyet. Érezhető volt, hogy sokan végigmértek minket – s ezek a pillantások finoman szólva sem voltak rokonszenvezők.

A képzés vezetői még arra is felhívták a figyelmünket, hogy az utcán ne maradjon rajtunk a nyakunkba akasztott műanyag névtábla, hiszen azon szerepel a WJC emblémája.

Nem árt óvatosságnak lenni, biztonság okokból vegyék le ezt a bezzset... – mondták, s ekkor értettük meg, hogy annak az épületnek a bejáratán, ahol a képzést tartották, semmilyen felirat nem utalt arra, hogy ott működik a WJC helyi irodája.

Ez meglehetősen nagy ellentmondás ebben a városban, hiszen éppen itt született meg az Európai Biztonság azon kezdeményezése, amely európai uniós és nemzetállami stratégiák kidolgozását javasolja az antiszemitizmus elleni küzdelemre és a zsidó élet előmozdítására.

Értelenségünk csak fokozódott, amikor az első nap végén elmentünk az igen jó konyhájáról híres Grill Tov nevű kóser étterembe vacsorázni.

Kb. tizenöt főre volt asztalfoglalásunk, de amikor megérkeztünk, azt hittük, hogy az étterem bezárt. Az ajtót ugyanis nem lehetett kinyitni, és a bejárati portált belülről eltakarták, hogy ne lehessen belátni.

Csengettünk, mire bentről kikucskált valaki, s miután meggyőződött róla, hogy nem vagyunk veszélyesek, továbbá asztalfoglalásunk is van, beengedtek minket. De aztán újra bezárták mögöttünk az ajtót... Különös érzés volt úgy vacsorázni egy nyilvános helyen, hogy az ajtó zárva van.

Föl lehet tenni a kérdést: mennyiben szolgálja a zsidó élet megélését és előmozdítását, ha rejtegetni kell a zsidóságunkat abban a városban, ahol a zsidó élet megélését és előmozdítását igyekeznek megvalósítani? Szúrta a szemünket a sok Free Palestine! zászló, de az még jobban szúrta a szemünket, ahogyan a városban ránk néztek. Már mint olyan emberek néztek ránk így, akik amúgy muszlimnak tűntek. Csak azért írjuk, hogy „tűntek”, mert nem szeretnénk ugye érzékenységet sérteni... Ki tudja, talán már az is bűn, ha valakit muszlimnak nézünk vagy nevezünk?

De akkor viszont miért nem javallt Brüsszelben (éppen Brüsszelben, az európai olvasztótégelyben!) zsidónak tűnni? Miért nem szabad WJC-logóval járkálni? És azt még nem is említettük, hogy arra kértek minket: a képzés ideje alatt ne posztoljunk a közösségimédia-platformokon arról, hogy éppen hol vagyunk. Már mint biztonsági okokból...

Hogyan lettem a Síp utca nekrológusa

A 70-es évek elején kerültem az Új Élethez. Amolyan kifutófiú-jelleggel, vagyis a mindenkori főszerkesztő (akkor Kecskeméti György) kiüldött túlélőkhöz, hogy készítsék interjút velük.

A következő vezér Szilágyi György, a humorista volt. Nála folytatódott ugyanez a gyakorlat.

Domán István főrabbi vezetése alatt ütött be a krach. Az AEH – mint legfelsőbb szerve valamennyi egyháznak – kifogásolta cikkeimben az ún. vörös farkok hiányát, s mivel ez a hiány krónikussá vált, úgy döntöttek, hogy több cikket nem írhatok, vegyem át a Halálozási rovat vezetését... ott nem kell a vörös farkok. Itt kerültem egyenesbe karrierlétrámon: azaz csak arra kellett felügyelnem, hogy az akkori legfőbb rabbi, mindnyájunk főnöke, a Chevera reklámarca nevével kezdődjenek az abszolút formaszövegek halálról, temetésről.

Így ment ez évekig, mígnem a kisördög azt súgta, hogy a rokonokon, ismerősökön kívül ezeket senki nem olvassa.

Erre csináltam egy próbát: temettem valakit, akiről a családja azt az információt adta, hogy ivott, és olyankor megverte az első keze ügyébe akadó családtagot.

Ez úgy jelent meg az Új Életben – ahogy nekem elmondták... Héber Imre elnök felhívott, rövid beszélgetésünk lényege az volt, hogy ő is olvasta.

Jött a rendszerváltás előszele, amikor is enyhítettek rovatvezetői büntetésen, és kibővítették nekrológirással.

Na ez volt az igazi kihívás. A főszerkesztő azt javasolta, hogy már életükben írjam meg kiválóságaink nekrológját. Számítógép még nem volt, így egy dobozba kerültek, szigorú alfabetikus sorrendbe rakva, e szomorú műfaj termékei.

Mindössze arra kellett ügyelni, hogy a kézi úton nyomdába kerülő anyagba ne élőnek a búcsúztató sorai jelenjenek meg.

kápe

Romániában is erősödik az antiszemitizmus

Erősödnek az antiszemita megnyilvánulások az Egyesült Államokban és az európai országokban, köztük Romániában is a Hamász Izrael elleni terrortámadásai követően kirobbant közelkeleti konfliktus nyomán – állapította meg éves jelentésében az Elie Wiesel Nemzeti Holokausztkutató Intézet.

A 2023. május és 2024. április közötti időszakra vonatkozó, az Agerpres hírügynökség által ismertett jelentés szerint a gyűlöletkeltő üzenetek főleg az online térben, utcai tüntetéseken, vandál cselekmények, a médiában lábra kapó előítéletek révén terjednek, de a román politikai vezetők is következmények nélkül hangoztattak antiszemita és holokauszttagadó üzeneteket a parlamentben.

A bukaresti kormány által csaknem két évtizede alapított holokausztkutató intézet sajtóközleménye szerint a zsidók történetét és a vérszörnyű megismerető új tanterv bevezetése a romániai középiskolai oktatásba szintén holokauszttagadó, konspiratív és antiszemita üzeneteket gerjesztett.

Az Elie Wiesel Intézet szerint a legfőbb ügyészség statisztikáiból látható, hogy a román bűnüldöző szervek nem tekintik prioritásnak az antiszemita megnyilvánulásokkal kapcsolatos feljelentések kivizsgálását.

A jelentés „pozitív tendenciát” állapít meg a hatóságok részéről a háborús bűnösökre utaló nevek nyilvános térbeli való eltávolításával kapcsolatban, és elismeréssel szól „az antiszemitizmus, az idegengyűlölet, a radikálisizálás és a gyűlöletbeszéd megelőzését és leküzdését célzó Nemzeti Stratégia” 2024 és 2027 közötti időszakra vonatkozó második szakaszának kormányzati elfogadásáról. Másfelől megállapítja, hogy szakadékat tóton a központi hatóságok elkötelezettsége és az antiszemitizmus visszaszorítását célzó közpolitikai helyi szintű végrehajtása között.

A jelentés szerint a vizsgált időszakban náci jelképeket és jelszavakat firkáltak zsinagógák falára Temesváron és Segesváron, illetve középületekre Bukarestben és Jászvásáron. Közintézményekben szerveztek a két világháború közötti román fasiszta mozgalom képviselői előtt tisztelegő rendezvényeket, nyilvános árveréseken értékesítették Ion Antonescu marsallnak, illetve a Vasgárda vezetőinek használati tárgyait, fényképeit, a két világháború közötti időszak fasiszta reklámanyagait.

A jelentés a politikustársadalom szintjén büntetlenül megnyilvánuló antiszemitizmusára, a holokauszt bagatellizálására Diana Sosoaca szenátor parlamenti szónoklatait hozta fel példaként.

(Baranyi László/MTI)

EU-felmérés: Drasztikusan nőtt az antiszemitizmus Németországban

Az EU Alapjogi Ügynökségének felmérése alapján Németországban nőtt legnagyobb arányban az antiszemitizmus Európában – a Németországi Zsidók Központi Tanácsa aggódik.

„A német állam meg akarja védeni a zsidó életet, de úgy tűnik, hogy ez nem sikerül” – nyilatkozta a düsseldorfi Rheinische Postnak a Németországi Zsidók Központi Tanácsának szóvivője.

A Központi Tanács megjegyzései azután hangoztak el, hogy az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége a közelmúltban közzétette felmérését, amelyben 13 uniós országból 8000 zsidó személyt kérdeztek meg. A válaszadók 80 százaléka úgy véli, hogy az elmúlt öt évben nőtt az antiszemitizmus Európában.

A részt vevő országok közül ez az arány Németországban a legmagasabb, 86 százalék. Emellett a németországi válaszadók 43 százaléka számolt be arról, hogy az elmúlt évben érte valamilyen antiszemita zaklatás. Ez az arány meghaladja az EU 37 százalékos átlagát.

„Ez a keserű felismerés nem béníthat meg minket. A migráció miatt növekvő muszlim antiszemitizmussal szemben kell foglalkoznunk, és fokozott figyelmet kell fordítanunk a szélsőjobboldali antiszemitizmus által súlyos fenyegetésre is” – hangsúlyozta a Központi Tanács szóvivője.

Az antiszemitizmus elleni küzdelemért felelős szövetségi biztos, Felix Klein is csatlakozott ezekhez az aggodalmakhoz. A lapnak elmondta: a felmérés eredményei riasztóak. „Különösen súlyos, hogy a megkérdezettek 86 százaléka szerint az elmúlt öt évben nőtt az antiszemitizmus Németországban, és ezek még az október 7-i szörnyű terrortámadás és annak utóhatásai előtti tapasztalatok.”

(Forrás: Jerusalem Post)

NAPTÁR

Augusztus 16., péntek	Áv 12.	Gyertyagyújtás: 7.36
Augusztus 17., szombat	Áv 13.	Szombat kimenetele: 8.43
augusztus 19., hétfő	Áv 15.	Tu beáv
Augusztus 23., péntek	Áv 19.	Gyertyagyújtás: 7.23
Augusztus 24., szombat	Áv 20.	Szombat kimenetele: 8.28

APRÓ-HIRDETÉS

Műfogsorrögzítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. l. 320-4778. www.dr.viragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Színházak részére mindennemű régiség felvásárlása készpénzben. Dísz tárgyak, bútorok, festmények stb. Kiszállítás, szakbecslés díjtalan. 0630/419-2713. Diszkrét ügyintézés, korrekt árajánlat. antiklakberendezes.hu

Idős hölgy, úr gondozását, ápolását vállalom, akár időszakosan is (hétvégén, szabadság idején) Budapesten. Tel.: 06-20-620-3765.

Eladó Mátraalmáson 2455 m²-es telek 50 m²-es, téliestett faházzal. Steimanné Cser Zs. +36-30-259-4479.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Hírek, események röviden

– Szeretettel várunk minden érdeklődőt a síófoki imaházba szombatfogadó istentiszteletre és azt követő kidusra augusztus 23-ig, péntek esténként 19 órától. Cím: Síófok, Széchenyi u. 4.

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)
Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter
Szerkesztésért felelős személy: Kardos Péter
1075 Budapest, Síp u. 12.
Te lefon/fax: +36-1-413-5537, +36-1-322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 9600 Ft
Külföldre 13.600 Ft/év
USA és Izrael: 15.000 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsek: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés: WolffPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: PrimeRate Kft.
ISSN 0133-1353

Zsidó Kulturális Fesztivál

Dohány-zsinagóga

Rhoda Scott
Roby Lakatos
Lisztos Jenő · Radics Gigi

MASTERS
&
PIECES
vol.2

2024.
SZEPTEMBER 12.
20:00
Dohány utcai
Zsinagóga

26. ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

ILLÉNYI KATICA: NYÁR, KLEZMER, TANGÓ
Közreműködik: Anima Muicæ Kamarazenekar
Karmester: Illényi Péter

SZEPTEMBER 9., 20 ÓRA DOHÁNY ZSINAGÓGA

26. ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

BUDAPEST KLEZMER BAND
Vendégek: Szinetár Dóra, Kardffy Ajsha, Kerényi Miklós Máté

SZEPTEMBER 10., 20 ÓRA DOHÁNY ZSINAGÓGA

26. ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

DÉS LÁSZLÓ KONCERT
Vendégek: Básti Juli, Tóth Vera, Geszti Péter

SZEPTEMBER 8., 20 ÓRA DOHÁNY ZSINAGÓGA

26. ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

**KERN ANDRÁS ESTJE
- TE MAJD KÉZENFOGSZ...**
Vendégek: Falusi Mariann, Hernádi Judit, Heilig Gábor

SZEPTEMBER 11., 20 ÓRA DOHÁNY ZSINAGÓGA

26. ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

10 ÉVES A SWING À LA DJANGO – ÜNNEPI KONCERT SZTÁRFELLÉPŐKKEL
Vendégek: Bangó Margit, Takács Nikolas, Kozma Orsi és még sokan mások...

SZEPTEMBER 15., 20 ÓRA DOHÁNY ZSINAGÓGA

SPÁNN GÁBOR

Mint a mesében

Van nekem egy érző szívű zsidó barátom, aki kollégám volt az igazi televízióban. Magamban úgy nevezem őt, hogy „a halálért felelős illetékes elvtárs”. Tudniillik ő számon tartja, hogy a régi tévések közül ki mikor halt meg, mert a naptár könyörtelen. Nem csak azok mennek el sorra, akik akkor kezdtek, mint én, 1960-ban, de a később jöttek, nálam sokkal fiatalabbak is. Meglátogatja őket az élet kivédhetetlen kísérője, a halál. Természetesen a mai magyar televízió bennünket, egykori tévéseket pusztán most még élő korunkban tekint saját halottjának, és egyetlen régi kolléga temetésén sem képviselteti magát.

Jó múltkor felhívott ez a barátom – ha megszólal a telefonom, előre félek, hogy ő lesz benne egy halálhírral –, hogy elment megint egy kedves operatőr kolléga. Mindez peszách előtt történt, s mivel ő is zsidó, megkérdeztem, nem tudom-e, hol kapni elfogadható áron maceszdarát, mert az ő felesége készíti a kerületben a legjobb maceszgyömböcot. Hozzátette még, hogy gyalázatosan emelkedik évről évre a macesz ára is, holott a termék ugyanaz. Szerinte a mi drága Grósz Bandinknak ehhez is lenne egy-két szarkasztikus szava.

És akkor bekattant nekem Grósz Bandi alakja. Itt a kívülálló számára elmondom, hogy Grósz András több évtizedig velem együtt dolgozott, csak más osztályon, az ismeretterjesztőn, és gyártásvezetőként. Születésétől fogva olyan rövidlátó volt, hogy akkora szódásüvegálgájával a szemén közlekedett, amit csak magyar optikus készíteni tudott. Ezért gyakran fordult elő, hogy a folyosón vele szembejövőhöz előbb szólt, mint ahogy felismerte, és mindenkinek közel kellett hajolnia, hogy identifikálni tudja. Ragyogó gyártásvezető volt, de ami az én szememben maga a csoda, abban az időben, amikor az ateizmus volt az államvallás, ő nemcsak felvállalta, de nyíltan hirdette is zsidóságát. Nyá-

kában hatalmas, Izraelből származó mogen Dovidot viselt kívül, és a főünnepek közeledtek bárki jött vele szemben a folyosón, már messziről kiabálta neki: Énrám október elején napokig ne számítsatok, ha kell, szabadságot veszek ki, mert jön ros hásaná, jom kippur, én templomba megyek, és böjtölni is fogok! Rólam tudta, hogy zsidó vagyok, engem még külön is figyelmeztetett, hogy ne felejtsek el az ünnepek előtt kimenni a temetőbe halottaim lelki üdvéért imádkozni. Soha senki emiatt neki egy rossz szót nem szólt.

Történt, hogy – emlékeim szerint a 70-es évek elején – Budapestre látogatott az MSZBT meghívására néhány napra David Ojsztrah, az akkor élő legnagyobb szovjet hegedűművész. Talán egy koncertet adott a Zeneakadémián, de természetesen a Magyar Televízió is megtámadta egy interjúért. A rendező – aki ma már a csillagokat rendezzi – azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy a beszélgetés végén játsszon el bármit a magyar nézőknek. Ojsztrah igent mondott, és emellett kért egy olyan dollárhonoráriumot, ami megrengette volna még a magyar GDP-t is. Elnökünk természetesen úgy döntött, marad a pusztán interjú. Grósz Bandink ezt megtudta, és azt mondta a rendezőnek, hívjátok be fél órával hamarabb a mestert, és ürítsétek ki a hármastúdiót, hogy kettesben maradjak vele. Senki nem értette szándékát, de szeretetből ezt lehetővé tették számára. Fél óra elteltével Ojsztrah kijött a folyosóra, és azt mondta a rendezőnek, hogy az interjú végén kb. 6 perc hosszban játszani fogja Bartók koncertójának egy tételét.

Mindenki elájult, a rádió rendkívüli hírekben mondta be, hogy ma este érdemes Híradót nézni – és megtörtént a csoda is. Az esetet követően elnökünk förendelte magához Grósz Bandi, akinek nem kis meglepetésére az MSZMP Központi Bizottságának agitproposai, valamint a Miniszterelnökség Tájékoztatói Hivatala és a tévé párttitkára is jelen volt. Az elnök felszólította, hogy azonnal mesélje el, hogy ő, az ismeretlen fapados gyártásvezető mivel vette rá a világhírű mestert az ingyenes játékra.

Bandikánk nyelt egyet, és elmondta:

Onnan kezdve, hogy kettesben voltunk, én bemutatkoztam, és elkezdtem vele jiddisül beszélni. Természetesen biztos voltam abban, hogy minden szavamat érti. Olyasmit mondtam neki, hogy nem süil le a képedről a bőr, nem szégyelled magad, hogy ilyen pénzt kérsz tőlünk néhány percnyi játékért?! Rabbí edesapád és ortodox nagyszüleid forognak a sírjukban, hisz ők még azt is megtették, hogy peszáchkor ingyen látták vendégül szülőhelyed szegény zsidót a szédertál mellé! És te hibátlanul mondtad a mánistánut! Tudom, hogy bár micvód óta zsinagógát nem látál belülről, amin nem csodálkozom, hisz a téged léptenyomon körülvevő zenekedvelő alezredesek ezt zokon vették volna. De most itt van a nagy alkalom, hogy tegyél egy micvét. Mi, magyar zsidók, mint a diaszpóra legnagyobb kelet-európai közössége, mindnyájan reszketve vártuk érkezésedet, és ott leszünk a szomszéd tévéje előtt – ahogy az akkor, „a sámli-korszakban” divatos volt. Erre Ojsztrah selyem zsebkendőjével „kiszedte szeméből a muslicát”, és bejelentette, hogy ingyen játszik nekünk.

– Elvtársak! Ha kell, mindezért ítéltetek el!

Az egész elnöki szobában olyan csend lett, amire azt mondják, hogy még a légy köhögését is hallani lehetne. Elsőnek elnökünk tért magához, és azt mondta Bandinak:

– Grósz elvtárs! Köszönjük a segítségedet, a következő hónapban egy vaskos borítékban dupla prémiumot kapsz, de most tedd le az esküt, hogy ebből a történetből soha senki tőled nem fog megtudni semmit!

Grósz, aki hajlamos volt a szarkazmusra, saját elmondása szerint azt felelte:

– Elnök elvtárs! Ne lássam többet élve Cservenkánét, a Pest Megyei Pártbizottság első titkárát crossmotoron száguldani, ha bárkinek egy szót is szólok!

A Szabadság téri tőzsdepalotában sok mindent meg lehetett csinálni... (Mi meg is csináltuk.)

Az ekkor már kb. 2000 televíziós között sok volt a genetikusan izraelita származású kolléga, de az én számomra zsidó csak egy volt, a Grósz Bandi.